

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्भासम्बुद्धस्स

धम्मदय

—[नेपाल भाषाया लय्-पौ]—

श्रीघःविहार

वर्ष १२
पूर्णसंख्या १३८

चिल्ला

बुद्ध सम्बत् २५०२
नेपाल सम्बत् १०७६

छगू प्रतिया
ने. रु. १५०, भा. रु. ३७ न पै,
दच्छिया चन्दा
ने. रु. ४१, भा. रु. ३१

धर्म-पौ

विषय	लेखक	पौल्याः
बुद्ध-वचनामृत		९७
दुःख-आर्य-सत्य—	भदन्त आनन्द कौशल्यायन	९८
चिन्तायात—(कविता)—	सुश्री मोतिलक्ष्मी	१०३
वसन्त दुबित—(कविता)—	श्री माधवलाल कर्माचार्य	१०३
नेपाले स्थविरवादया पुसा—	भिक्षु अनिरुद्ध	१०४
दीपक—(कविता)—	श्री यादवलाल श्रेष्ठ	१०६
प्रयास—	श्री दमनराज तुलाधर	१०७
वे—(कविता)—	श्री मोहननारायण	११३
साहित्य साधना...	श्री महाप्रज्ञा उपासक	११४
भूतकाल क्रियाय् 'त' व 'ल'—	श्री सूर्यबहादुर 'पिवाः'	११५
विश्वविद्यालय शिक्षा...मिसात—	श्री केदारनाथ न्यौपाने	११७
धर्म—	श्री हिरण्यलाल	११९
सम्पादकीय—		१२०

बौद्ध धर्म का एकमात्र हिन्दी

मासिक - पत्र

“धर्मदूत”

वार्षिक

एक अंक

४)

पढ़ें

।=

सम्पादक—भिक्षु धर्मरक्षित

यह भारतीय बौद्धों का अपना प्रतिनिधि पत्र है। इसमें बौद्ध धर्म के उच्च कोटि के लेखों के साथ बौद्ध जगत के समाचार, प्रवृत्तियां एवं विभिन्न प्रकार के विवरण भी रहते हैं। आजकल यह भारत के लगभग दो करोड़ बौद्धों में पढ़ा जाता है। आप भी इसका ग्राहक बनें।

विज्ञापन का यह एक अनुपम साधन भी है। लिखें—

व्यवस्थापक—

‘धर्मदूत’ सारनाथ, वाराणसी।

“भासये जोतये धम्मं”

सम्पादक—

भिक्षु महानाम “कोविद”

सहायक-सम्पादक—

फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य

वर्ष १२

कलकत्ता

फाल्गुन वि० सं० २०१५

मार्च ३० सं० १९५९

अंक ५

बुद्ध-वचनासूत

श्रद्धा खः धन तःधंगु, धर्म नित्य बिई सुख,
 खः रसे सत्य स्वादिष्ट प्रज्ञा-जीवन श्रेष्ठ खः ।
 परिशुद्ध जुई प्रज्ञा, वीर्य दुःख फुका बिई,
 अप्रमाद तथा श्रद्धां, भव-सागर पार ज्वी ।
 श्रद्धा बुद्ध व धर्मे ति, निर्वाण प्राप्ति कामनाय्,
 विचक्षण जुया चाह्यु, प्रज्ञा लाभ जुई सदा ।
 परिश्रमी व उत्साही भिभिगु कर्म याइह्वां,
 सत्य-ज्यां कीर्ति थः याइ, सीसां सुखं च्वने दइ ।
 सत्य, दम, धृति, त्याग गृहस्थयागु धर्म खः,
 ध्व प्यंगू धर्म दै च्वंसा परलोके दई सुख ।

—संयुक्त निकाय

दुःख-आर्य-सत्य

भदन्त आनन्द कौशल्यायन

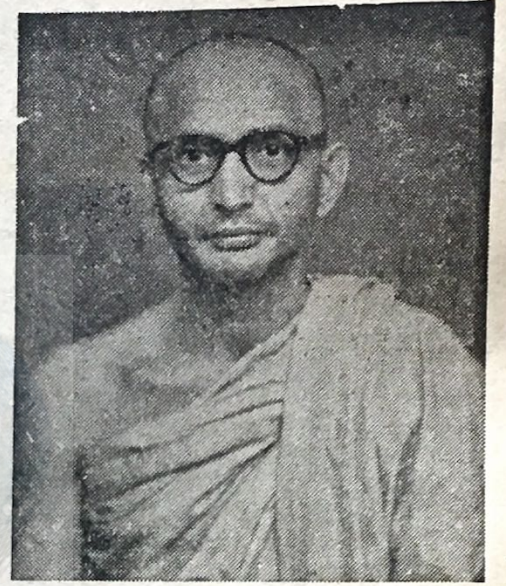
[आर्य-सत्य बुद्ध धर्मया आधार-शिला खः । बुद्ध धर्मया प्रामाणिक ग्रन्थ त्रिपिटकया थाय्थासं संकलित याना तःगु ध्व आर्य-सत्य सम्बन्धी उद्धरण बौद्ध-धर्मया जिज्ञासु पाठकपिन्त आपालं उपयुक्त जुइ । धथे हे 'दुःख-समुदय-आर्य-सत्य' 'दुःख-निरोध-आर्य-सत्य' 'दुःख-निरोध-गामिनी-प्रतिपदा-आर्य-सत्य' नं क्रमशः प्रकाशित जुइ । —संपादक]

भिक्षुपि ! दुःख आर्य-सत्य छु ? जन्म जुइगु दुःख खः, बुहा जुइगु दुःख खः, सीगु दुःख खः, शोक याय्गु दुःख खः, ख्वय् हालेगु दुःख खः, पीडित जुइगु दुःख खः, चिन्तित जुइगु दुःख खः । हैरान जुइगु दुःख खः, इच्छा यानागु पूर्ण मजुइगु दुःख खः, चिकिचा हाकलं धाय्गु जूसा न्यागु उपादान स्कन्ध हे दुःख खः ।

भिक्षुपि ! जन्म जुइगु छुकियात धाइ ? ध्व सं गुम्हं प्राणीया छुं गुगुं योनी जन्म का वनिगु, पैदा जुइगु, अवतरित जुइगु, उत्पन्न जुइगु, स्कन्धया प्रादुर्भाव जुइगु, आयतनया उपलब्धि जुइगु- (इन्द्रिय दया वइगु) खः—थुकियात हे भिक्षुपि ! जन्म जुइगु धका धाइ ।

भिक्षुपि ! बुहा जुइगु छुकियात धाइ ? ध्व सं गुम्हं प्राणीया छुं गुगुं योनी वृद्धत्व प्राप्त जुइगु, वा हाया वनिगु, सँ भुइया वनिगु, छ्यंगू हय्हय् कुनिगु, आयुया अन्त जुइगु, इन्द्रिय बमलाना वनिगु खः—थुकियात हे भिक्षुपि ! बुहा जुइगु धका धाइ ।

भिक्षुपि ! सीगु छुकियात धाइ ? ध्व सं गुम्हं प्राणी छुं गुगुं योनी कुतुं वनिगु, पतित जुइगु, पृथक् जुइगु, अन्तर्धान जुइगु, मृत्यु प्राप्त जुइगु, कालया-महुतुइ वनिगु, स्कन्ध अलग अलग जुइगु व शरीरयात तोतिगु खः—थुकियात हे

लेखक

भिक्षुपि ! सीगु धका धाइ ।

भिक्षुपि ! शोक छुकियात धाइ ? ध्व छुं गुगुं विपत्ति कःपिं, छुं गुगुं पीडां पीडितपिं मनूतय्सं नुगः मल्लिकिगु खः, चिन्ता याइगु खः, आन्तरिक शोक याइगु खः—थुकियात हे भिक्षुपि ! शोक धका धाइ ।

भिक्षुपि ! ख्वइगु-हालिगु छुकियात धाइ ? ध्व छुं गुगुं विपत्ति कया, छुं गुगुं पीडां पीडित जुया मनूत ख्वइगु हालिगु खः, लाय्लाय् बुबुं ख्वइगु खः—थुकियात हे भिक्षुपि ! ख्वइगु हालिगु धका धाइ ।

भिक्षुर्पि ! पीडित जुइगु छुकियात धाइ ? धव गुगु शारीरिक दुःख खः, शारीरिक पीडा खः, शरीर सम्बन्धी क्लेश खः, मभिंगु शारीरिक अनुभूति खः—थुकियात हे भिक्षुर्पि ! पीडित जुइगु धका धाइ ।

भिक्षुर्पि ! चिन्तित जुइगु छुकियात धाइ ? धव गुगु मानसिक दुःख खः, मानसिक पीडा खः, मन सम्बन्धी क्लेश खः, मभिंगु मानसिक अनुभूति खः—थुकियात हे भिक्षुर्पि चिन्तित जुइगु धका धाइ ।

भिक्षुर्पि ! हैरान जुइगु छुकियात धाइ ? धव छुं गुगुं विपत्ति कया, छुं गुगुं दुःखं दुःखित जुया मनूत आकुल व्याकुल जुइगु खः, दिक्कदाक्क जुइगु खः—थुकियात हे भिक्षुर्पि ! हैरान जुइगु धका धाइ ।

भिक्षुर्पि ! अप्रिय लिसे मिले जुया च्वनेगु दुःख गथे जुइ ? थन सुं गुहसिया थःत मयःगु रूप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श अथवा मनयागु विषय किंवा वयागु लागी ज्याय् खयले मदुगु खँलिसे मिले जुया च्वनेगु अप्रिय लिसे मिले जुया च्वनेगु खः ।

भिक्षुर्पि ! प्रियलिसे वियोग दुःख गथे जुइ ? थन सुं गुहसितं यःगु रूप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श अथवा मनया विषय थजु वा वयात हित याइर्पि माता, पिता, किजा, केहेँ, पासा, मन्त्री वा मेर्पि थःथिर्पि हे थजु थिर्पिलिसे बाया च्वनेगु प्रिय लिसे वियोगया दुःख खः ।

भिक्षुर्पि ! इच्छा पूर्ति मजुइव गथे दुःख जुइ ? भिक्षुर्पि ! जन्म जूपिनि इच्छा जुइ कि जिर्पि जन्म मजुगु जूसा ज्युगु खः, जिर्पि जन्म जुइम्वालेमा, बुहातय् मती लुइ कि जिर्पि बुहा मजुगु जूसा ज्युगु खः, जिर्पि बुहा जुइम्वालेमा, रोगीतय् इच्छा जुइ कि जिर्पि रोगी मजुगु जूसा ज्युगु खः, जिर्पि

रोगी जुइ म्वालेमा, सीत्यंहसिया इच्छा जुइ कि जिर्पि सी म्वागु जूसा ज्युगु खः, जिर्पि सी म्वालेमा; शोकाकुलतय् इच्छा जुइ कि जिर्पि शोकग्रस्त जुइ म्वागु जूसा ज्युगु खः, जिर्पि शोकग्रस्त जुइ म्वालेमा; ख्वइ-हालिपिनि इच्छा जुइ कि जिर्पि ख्वये हाले म्वागु जूसा ज्युगु खः, जिर्पि ख्वये हाले म्वालेमा; पीडित-तय् इच्छा जुइ कि जिमित शारीरिक क्लेश मदुगु जूसा ज्युगु खः, जिमित शारीरिक क्लेश मजुइमा; चिन्ताग्रस्तपिनि इच्छा जुइ कि जिर्पि चिन्तित जुइ म्वागु जूसा ज्युगु खः, जिर्पि चिन्तित जुइ म्वालेमा; हैरान जुया च्वंपिनि इच्छा जुइ कि जिर्पि हैरान जुइ म्वागु जूसा ज्युगु खः, जिर्पि हैरान जुइ म्वालेमा; परन्तु धव इच्छा जक यायवं जुइगु मखु । थुकथं इच्छा यानागु पुरे मजुइगु दुःख खः ।

अले भिक्षुर्पि ! संक्षिप्तं धाल धासा छु छु न्यागु उपादान स्कन्ध दुःख खः ? धव रूप-उपादान-स्कन्ध, वेदना-उपादान-स्कन्ध, संज्ञा-उपादान-स्कन्ध, संस्कार-उपादान-स्कन्ध, विज्ञान-उपादान-स्कन्ध खः ।

भिक्षुर्पि ! गुलि रूप दुगु खः—भूत कालयागु, वर्तमान कालयागु, भविष्य कालयागु; थःगु दुने च्वंगु अथवा पिने च्वंगु; स्थूल वा सूक्ष्म; भिंगु वा मभिंगु, तापागु वा सत्तीगु—धव फुक रूप “रूप-उपादान-स्कन्ध” या दुने ला । थथे हे गुलि वेदना दु व फुक “वेदना-उपादान-स्कन्ध” या दुने ला; गुलि संज्ञा दु व फुक “संज्ञा-उपादान-स्कन्ध” या दुने ला; गुलि संस्कार दु व फुक “संस्कार-उपादान-स्कन्ध” या दुने ला, व गुलि विज्ञान दु व फुक “विज्ञान-उपादान-स्कन्ध” या दुने ला ।

भिक्षुर्पि ! रूप-उपादान-स्कन्ध छुकियात धाइ ? प्यंगु महाभूतयात; व प्यंगुलि महाभूतया कारणं

गुगु रूप उत्पन्न जुइ, उकियात रूप उपादान स्कन्ध धाइ ।

भिक्षुपि ! प्यंगू महाभूत छुकियात धाइ ? पृथ्वी-धातु, जल-धातु, अग्नि-धातु तथा वायु-धातुयात धाइ ।

भिक्षुपि ! पृथ्वी-धातु छुकियात धाइ ? पृथ्वी-धातु निगू किसिमयागु दय्फुः—(१) दुनेया पृथ्वी-धातु तथा पिनेया पृथ्वी धातु । दुनेया पृथ्वी-धातु छुकियात धाइ ? थ्व प्रत्येक व्यक्तिया दुने च्वंगु दुगुलं व फुसुलुगु चीज खः गथेः—सँ, चिमिसँ, लुसि, वा, छेंगू, ला, सँय्पवाँय्, क्वँय्, तिस्यो, सैँ, नुगःचु, अःपि, पिलि, खाइपोचा, स्वँ, तःपुगु आतापुति, चीपुगु आतापुति, भोरि, मल... आदि मेगु नं थजागु प्रत्येक व्यक्तिया ह्यय् छु छु दु उकियात दुनेयागु पृथ्वी धातु धाइ । थ्व गुगु दुनेयागु पृथ्वी-धातु खः, तथा थ्व गुगु पिनेयागु पृथ्वी धातु खः—थ्व व्याकं पृथ्वी धातु हे खः ।

भिक्षुपि ! जल-धातु छुकियात धाइ ? जल-धातु निगू प्रकारयागु दय् फुः—दुनेयागु जल-धातु व पिनेयागु जल-धातु । दुनेयागु जल-धातु छुकि-यात धाइ ? थ्व गुगु प्रत्येक व्यक्तिया म्हय् दुने जलीय खः छ्वालुसे च्वंगु खः, तरल पदार्थ खः गथेः—पित्त, कफ, घाया न्हि, हि, चःति, चिकं-लाय् दुगु चःति, ख्वबि, दा, लाः, न्हि, लसिका (साहा-साहाले च्वंगु तरल पदार्थ,) तथा मूत्र—आदि गुगु प्रत्येक व्यक्तिया म्हय् दुने च्वंगु छ्वालुगु, बाखना वनिगु, तरल पदार्थ खः उकियात दुनेया जल-धातु धाइ । थ्व गुगु दुनेया जल-धातु खः, थ्व गुगु पिनेया जल-धातु खः—थ्व फुक जल-धातु हे खः ।

भिक्षुपि ! अग्नि-धातु छुकियात धाइ ? अग्नि-धातु निता प्रकारयागु दय्फु—पिनेयागु अग्नि-

धातु तथा दुनेयागु अग्नि धातु । दुनेयागु अग्नि धातु छुकियात धाइ ? थ्व गुगु प्रत्येक व्यक्तिया दुने अग्निमय खः, कागु खः, गथेः—गुकिं काना वइ, गुकिं पचे जुइ, गुकिं पुना वइ, गुकिं नयागु त्वनागु बांलाक हजम जुइ, व मेगु नं गुगु प्रत्येक व्यक्तिया दुने अग्नि-रूप खः, कागु खः उकियात अग्नि-धातु धाइ । थ्व गुगु दुनेयागु अग्नि-धातु खः, थ्व गुगु पिनेयागु अग्नि-धातु खः—थ्व फुक अग्नि-धातु हे खः ।

भिक्षुपि ! वायु-धातु छुकियात धाइ ? वायु-धातु निगू प्रकारयागु दय्फुः—दुनेयागु वायु-धातु तथा पिनेयागु वायु-धातु । दुनेयागु वायु-धातु छुकियात धाइ ? थ्व गुगु प्रत्येक व्यक्तिया दुने वायु-रूप खः, फय् खः गथेः—च्वे थाहाँ वइगु वायु, क्वे काहाँ वनिगु वायु, प्वाथे च्वंगु वायु, कोष्ठे च्वनिगु वायु, अङ्ग-प्रत्यङ्गे न्यना च्वनिगु वायु, श्वास-प्रश्वास—व मेगु नं गुगु प्रत्येक व्यक्तिया दुने वायु रूप खः, उकियात वायु-धातु धाइ । थ्व गुगु पिनेया वायु-धातु खः व थ्व गुगु दुनेया वायु-धातु खः—थ्व फुक वायु-धातु हे खः ।

भिक्षुपि ! गथे सिँ, गुँखि, घाँय् तथा चा मिले जुया 'आकाश'यात घेरे याइ थुकियात छँ धाइ, थथे हे गुकियात क्वँय्, ला व छेंगुलिं घेरे याइ उकियात 'रूप' धाइ ।

भिक्षुपि ! थःगु मिखा ठीक जू, तर पिनेयागु वस्तु न्होने मदु व वनाप संयोग नं मजुल धासा उकिया पाखें उत्पन्न जुइफुगु विज्ञानया प्रादुर्भाव जुइ मखु । भिक्षुपि ! थःगु मिखा ठीक जू, पिनेयागु वस्तु थःगु न्होने दु, परन्तु व नाप संयोग मजुल धासा नं उकिया पाखें उत्पन्न जुइफुगु विज्ञानया प्रादुर्भाव जुइमखु ।

भिक्षुपि ! गबले थःगु मिखा ठीक जू, पिनेयागु

वस्तु (रूप) न्होने दु, व उकिया संयोग जुल धासा, अले उकिया पाखें उत्पन्न जुइफुगु विज्ञान-या प्रादुर्भाव जुइ ।

थुकिया निति विज्ञान हेतु (=प्रत्यय) द्वारा उत्पन्न जुइ, विना हेतुं विज्ञानया उत्पत्ति जुइमखु ।

मिखा व रूप द्वारा गुगु विज्ञानया उत्पत्ति जुइ, उकियात चक्षु-विज्ञान धाइ । न्हायपं व शब्द द्वारा गुगु विज्ञानया उत्पत्ति जुइ उकियात श्रोत-विज्ञान धाइ । न्हाय व गन्ध द्वारा गुगु विज्ञान उत्पत्ति जुइ उकियात घ्राण विज्ञान धाइ । काय (स्पर्शेन्द्रिय) व स्पृशतव्य द्वारा गुगु विज्ञानया उत्पत्ति जुइ उकियात काय विज्ञान धाइ । मन तथा धर्म (मन इन्द्रियया विषय) द्वारा गुगु विज्ञानया उत्पत्ति जुइ, उकियात मनोविज्ञान धाइ ।

व विज्ञानया गुगु रूप दु, व रूप-उपादान-स्कन्धया अन्तर्गत खः । व विज्ञानया गुगु वेदना दु, व वेदना-उपादान-स्कन्धया अन्तर्गत खः । व विज्ञानया गुगु संज्ञा खः व संज्ञा-उपादान-स्कन्धया अन्तर्गत खः । व विज्ञानया गुगु संस्कार दु, व संस्कार-उपादान-स्कन्धया अन्तर्गत खः । गुगु व विज्ञान (चित्त) या विज्ञान (मात्र) खः, व विज्ञान-उपादान-स्कन्धया अन्तर्गत खः ।

भिष्पि ! सुनानं विना रूपं, विना वेदनां, विना संज्ञां, विना संस्कारं, विज्ञान=चित्त=मनया उत्पत्ति, स्थिति, विनाश, उत्पत्ति जुइगु वृद्धि तथा विपुलता प्राप्त जुइफु, धासा थव अस-म्भव खः ।

भिष्पि ! व्याक संस्कार अनित्य खः, व्याक संस्कार दुःख खः, व्याक धर्म अनात्म खः । (छाया धासा) रूप अनित्य खः, वेदना अनित्य खः, संज्ञा अनित्य खः, संस्कार अनित्य खः तथा विज्ञान

दुःख-आर्य-सत्य]

अनित्य खः । गुगु अनित्य खः, व दुःख खः । गुगु दुःख खः, व अनात्म खः । गुगु अनात्म खः, व न जिगु खः, न व जि खः, न व जिगु आत्मा खः ।

उकिया निति भिष्पि ! थुकियात बांलाक थुइका यथार्थ रूपे थथे सीकेमाः कि थव गुलि तक रूप दु, गुलि तक वेदना दु, गुलि तक संज्ञा दु, गुलि तक संस्कार दु, गुलि तक विज्ञान दु,—चाहे भूतकालयागु जुइमा, चाहे वर्तमानयागु, चाहे भविष्यतयागु, चाहे थःगु दुने च्वंगु जुइमा अथवा पिनेच्वंगु, चाहे तःधंगु जुइमा वा चीधंगु, चाहे भिंगु जुइमा वा मभिंगु, चाहे तापागु जुइमा वा सत्तीगु—व “न जिगु खः, न व जि खः, न व जिगु आत्मा खः ।”

भिष्पि ! थव गंगा नदी यक् दय्क पीजा कना वया च्वन । व पीजा सुं मिखा दुह मनुखं खल, उकिया बारे मने खँ लुइकल व विचार यात, मने खँ लुइका व विचार याय् धुंका वयात व पीजा बिलकुल रिक्त, तुच्छ तथा सारहीन बोध जुल धासा—भिष्पि ! पीजाय् लु सार दय् फइ ? उगु हे किसिमं भिष्पि, गुलि तक रूप दु—चाहे भूत-कालयागु, वर्तमानयागु, भविष्यतयागु थजुइमा, चाहे थःगु अधीनयागु जुइमा वा पराधीनगु, स्थूल जुइमा वा सूक्ष्म; मभिंगु जुइमा वा भिंगु; तापागु जुइमा वा सत्तीगु—व भिक्षुं बांलाक खइ, उकिया बारे मने वाय्कइ, उकिया बारे बांलाक विचार याइ । व खल, उकिया बारे मने लुइकल विचार यात, धासा वयात व रूप बिलकुल रिक्त, तुच्छ तथा सारहीन खने दइ । भिष्पि ! रूपे लु सार दइ ?

थुकथं थव मि छ्या च्वन; परं छिमित लय्ता वः न्हिले वः ।

लु छिमिसं थजापि सुं खी वा पुरुष मखंला,

गुह्य चयदं, गुह्यदं व सच्छिदं दत्त, गुह्य बुद्धा जुह
धुंकल, पंमा थें धुसि लुह धुंकल, तुतां चुया जुहमाले
धुंकल; गुह्येसिया म्ह थरथर खा, गुह्य दुःखी खः,
गुह्येसिया यौवन फुह धुंकल, वा हाय् धुंकल, सँ
भुइये धुंकल, छ्योया सँ हाया वय् धुंकल, रुवाया
ला हय्हय् कुने धुंकल, ह्यय् च्यातः च्यातः थाय्
धुंकल ? यदि खं धयागु जूसा छु छिमिगु मने थथे
गबलें मवः ला कि जितः नं वृद्धत्वं ज्वनितिनि ।
जि वृद्धत्वया शिकारे लाइ तिनि ।

छु छिमिसं सुं गुह्यं थजाह् स्त्री वा पुरुष मखं
ला; गुह्य पीडित जुया च्वंम्ह, दुःखीम्ह, अत्यन्त
रोगीम्ह, थःगु मलमूत्रे हे दुना च्वंम्ह, गुम्ह करपिसं
थना बी माम्ह, गोतुइका बी माम्ह खः ? यदि खं
धयागु जूसा छु छिमिगु मने थथे गबलें मवः ला
कि जि नं रोगी जुइफु । जि नं गुबलें रोगया
शिकार जुइफु ।

छु छिमिसं सुं गुम्हं थजाम्ह स्त्री वा पुरुष मखं
ला गुम्ह सीगु छन्हु दत्त, निन्हु दत्त, अथवा खन्हु
दत्त, गुम्हेसिया रुवाया उन हिले धुंकल, वँचुसे च्वने
धुंकल, गुम्हेसिया म्ह ध्वगिये धुंकल ? यदि खंगु
जूसा छु छिमिगु मने थथे गबलें मवः ला कि जि
नं सी मानिम्ह खः ? जि नं मृत्युया शिकार जुइ
तिनिम्ह खः ?

भिक्षुपिं ! संसार अनादि खः । अविद्या व
तृष्णां सञ्चालित जुया चाचा हिला जूपिं प्राणी-
तय्गु आरम्भया पता दुगु मखु ।

थथे जूगुलिं भिक्षुपिं, छु थुइका ले, थ्व प्यंगु
महासमुद्रे च्वंगु लः अप्पो ला कि थ्व संसारे बार-
म्बार जन्म जूपिं प्राणीपिं प्रियया वियोग व अप्रि-
यया संयोगया कारणं ख्वया हाला बा वःगु
ख्ववि अप्पो ?

भिक्षुपिं ! चिरकाल तक मां मदुगु दुःख सह

यागु दु, बौ मदुगु दुःख सह यागु दु, काय् मदुगु
दुःख सह यागु दु, म्हाय् मदुगु दुःख सह यागु दु,
थःथितिपिं मदुगु दुःख सह यागु दु, सम्पत्ति
विनाश जूगु दुःख सह यागु दु, रोगी जूगु दुःख
सह यागु दु; व मां मदुगु दुःख सह यापिसं, बौ
मदुगु दुःख सह यापिसं, काय मदुगु दुःख सह
यापिसं, म्हाय् मदुगु दुःख सह यापिसं, सम्पत्ति
विनाशया दुःख सह यापिसं, रोगी जूगु दुःख सह
यापिसं, संसारे बारम्बार जन्म कया प्रिय लिसे
वियोग व अप्रियलिसे संयोगया कारणं गुगु ख्वया-
हाला ख्ववि हाय्कुगु खः, व हे अप्पो दु; थ्व
प्यंगुलिं महासमुद्रया लः मखु ।

थथे जूगुलिं भिक्षुपिं ! छु थुइका ले, थ्व प्यंगुलिं
महासमुद्रया लः अप्पो ला अथवा थ्व संसारे
बारम्बार जन्म कया छ्योँ त्वाल्हाका हि बाखं-
कुगु अप्पो ?

भिक्षुपिं ! 'ग्रामघातक खुँ खः' धका छ्योँ त्वा
ल्हागु 'डाका मारे याह् दाखुँ खः' धका छ्योँ त्वा
ल्हागु, 'भेपिनि मिसातय् थाय् वनिह् खुँ खः' धका
छ्योँ त्वा ल्हागुलिं ताकाल तक गुगु हि बा खना
च्वंगु खः, वहे अप्पो दु; थ्व प्यंगुलिं महासमुद्रया
लः मखु ।

थ्व छुकिया निंति धासा ? भिक्षुपिं ! संसार
अनादि खः । अविद्या व तृष्णां सञ्चालित जुया
चाचा हिला जूपिं प्राणीतय्गु आरम्भ (पूर्व कोटि)या
पता दुगु मखु ।

थुगु किसिमं भिक्षुपिं ! दीर्घ काल तक दुःखया
अनुभव याय् धुंकल; ततःधंगु हानि सह याय् धुंकल
श्मशान भूमि जाय्के धुंकल । आ ला भिक्षुपिं !
छिमिसं व्याक संस्कारं नं निर्वेद प्राप्त या, वैराग्य
प्राप्त या, भुक्ति प्राप्त या ।

चिन्तायात

सुश्री मोतिलक्ष्मी

वसन्त दुबित

श्री माधवलाल कर्माचार्य

उरुय उरुय मामां शंका-सिँ मुनाः
माया - ममता - लवहँ ल्वाका
संताप व परिताप-मि पिकयाः
दुनुदुनु दिनिनिनि छेकल छं ।

न्हाःखः दुगुलि अःखः नं दत
भिम्ह मभिम्हं अशय हे तुं,
दमकल सःत्यत करुणा व्वांजुल
दुःख कष्ट अति स्वे मफया ।

हिकुहिकु-दमकल श्यंकः नं वल
छःगु मि ब्याक्कं स्याय् धैथें,
भसुकाः-पवहरां ख्वबि-लः लुत वं
लः जुल भं मचिकं ल्वी थें ।

ज्यू ज्यू लः, मि, छिपिं जानाः सां
छेकि छेकि जिगु छ्यँ ज्वीक नौ,
ल्यंकय नौ जुया नं जि थःत
चिन्ता, छं नं खनिमखुत ।

दुबित वसन्त ख्यः, बुँई, गुँई ख !
मुसुहुँ न्हिलाः थें जीवन दन ख !
आः जा थासय् लाक्क पला छित,—
बुँ हइ व स्वां हइ, मन चक्कनि ख !

गाना जीवनया गुण नाना
यानाः जुल ख ! फुक्कं व्वां व्वां,
महस्य मगानाः पोय्लां चिकुलां
हःगु व दिन आ हइमखु थें ख !

न्हू दिन हय्गु व थुगु क्रम स्वाखां
वनीगु जुल आः थन, अन व्वां व्वां,
खःला मखु ला थें फुक चाकलं
आः हे धुंकल ज्या गुलि ख ख !

आः ला लिचिली मखु थें सुं हे
चक्कं मन नं फुकस्यां खः थाय्;
निभाः, फसय् नं दुब्यू वसन्त;—
आः ला जीवन न्हाइ थें ख ख !

चिन्तायात

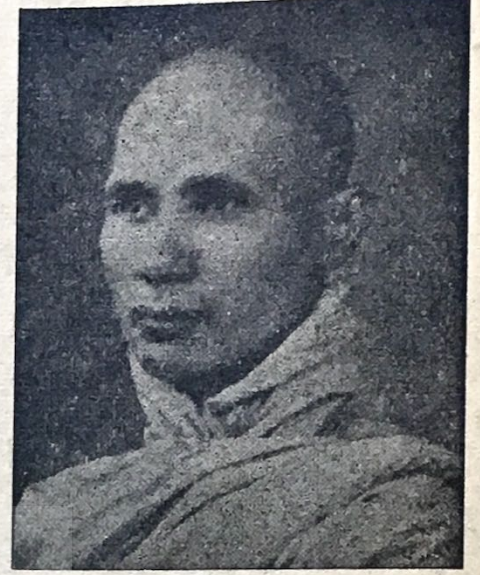
१०३

नेपाले स्थविरवादया पुसा

—भिक्षु अनिरुद्र

विक्रम सम्बत् १९८१ सालं माघपुन्हि खुनु केरुडया फाकया गुम्बाय् आचार्य छेचोलि तुल्कुया ल्हातं चूडाकर्म याना ख्वाह नेवात सँय् भिक्षु जुया नेपा स्वया बल—ल्हूगः-त्वाया नानीकाजी श्रेष्ठ 'पल्धेन शेरब' यलया हर्षदेव बन्देजु 'पल्धेन खेरब' चिकंमुगःत्वाया कान्छा बन्देजु 'पल्धेन दावा' खः। केहनं वया त्रिशूली सांगुबजारे थ्यनेवं पल्धेन खेरब छ्वा बाया आरुघाटे च्वं वन। पल्धेन खेरब व पल्धेन दावा निम्ह नागार्जुने छेरिनोर्बु गुरुया थाय् आश्रय कया च्वना-च्वन। पल्धेन शेरबं लामा गुरुपिनिगु ज्ञानोपदेश न्यना न्यना थःगु मातृ भाषा नेपाल भाषां हीका पर्वते थाय्थासे च्वंगु ल्वहंते कीगु यात। थन च्वँच्वं क्रमशः भिक्षुपिं न्याह्न खाना बल।

लेखक

पिने सिमाना काते याना पितिना छ्वत।

छन्हु पल्धेन शेरबया मने थथे लुया बल—भातक जिं थन नेपाले भिक्षु जुया च्वंपिं सुं हे स्वये खने नंगु मखु। जिपिं न्याह्न भिक्षु भापा च्वने धुन तर भिक्षुपिसं पुने मागु चीवर गजागु जुइ थुकिया छुं ज्ञान दुगु मखु। थथे विचार याना जुजुं छन्हु बहिली चित्रकारीतसें चित्रित याना तःगु अग्रश्रावकपिनिगु चित्र स्वया थ्व थें हे सःसः थे चीवर दय्का धारण यात।

नेपालं प्याहाँ वया खुह्न भिक्षुपिं नं बुद्धगया पाखे स्वया वन। बुद्धगयाया धर्मशालाय् थिमित सर्वप्रथम भिक्षु दर्शन यायगु अवसर प्राप्त जुल। वसपोल भिक्षु वर्मायाह्न भिक्षु जुया च्वन। वसपोलया हे द्वारा न्याह्न सँय् भिक्षुपिसं श्रामणेर दीक्षाय् दीक्षित जुया धात्थेंगु चीवर वस्त्र धारण यात। छेरिनोर्बु गुरु नं केशधारी निङ्गा लामाया सत्ता केशमुण्डित श्रामणेर जुया बिज्यात। वसपोल गुरुं सँय् भाषाया अनुवाद याना पल्धेन शेरबयात 'महाप्रज्ञा' व पल्धेन दावायात 'महाचन्द्र' धका नामकरण याना बिज्यात। लिपा जूपिं स्वह्नसित महाप्रज्ञाया नां ककया 'महावीर्य' 'महाक्षान्ति' व 'महाज्ञान' धका नां छुना बिज्यात। लिपा थिमि थ्वहे नां चले जुया वन।

छन्हु थिपिं हे भिक्षुपिं ह्यूमत त्वाले दान-गाथा ब्वना पिण्डपात्र दान कया च्वंगु खना आपालं मनूत ह्य् भुना स्वः बल। दर्शकतय् लागी छगू दर्शनीयगु दृश्य खडा जुल। गुलिं ताकालं निसैं खने मदुगु भिक्षु रूप दर्शन दत धका लय् ताल गुलिं नकलि भिक्षु का धका फः-स्वया वन। उघरिमे पुलिसत नं अन थ्यंकः बल, भिक्षुत सकसितं ज्वना थानाय् यंकल। थन नर-नारां शाहजुं लच्छि व च्यान्हु तक कुनालि श्री ३ चन्द्र-शमशेरया हुकुमं छेरिं नोर्बु गुरु सहित खुम्हेसितं नेपा देशं

बुद्धगयां वसपोलपिं कलकत्ताय् बिज्यात। थन धर्म-मान साहुया बज्जातय्गु सहायतां धर्मराजिक विहारे च्वनेगु थाय् बन्दोबस्त जुल। थन च्वँच्वं वसपोलपिं सकलें धया थें म्हं मफुत। थुथाय् पूज्य धर्मादित्य धर्माचार्य नं थन हे

बिज्याना च्वंगु जुया च्वन । वसपोल द्वारा आपालं उप-
कार जुल ।

धर्ममान साहुं वसपोलपिन्त कालिम्पोङ्गे भाजुरत्न साहुया
थाय् छ्वया व्रीगु बन्दोबस्त याना दिल । अन थ्यंका
वय्कः भाजुरत्न साहुं वसपोलपित त्रिपाइया थापी छोइलिं
गुम्बाय् तय्गु प्रबन्ध याना दिल ।

थुगु हे ताके भिक्षु महाप्रज्ञा छद्म जक सुयाकै मन्यंसे
गया स्टेशनया सत्तिक च्वंगु मेगलोडगंज रोडे बिज्यात ।
अन वसपोलं सुगतकान्ति उपासक छद्म साथ कया ज्योतिका
हालया नामं विहार छ्गू दय्का बिज्यात । वर्तमान 'महा-
बोधि पाठशाला' वसपोलपिसं दय्का बिज्यागु व हे ज्योतिका
हाल खः ।

भिक्षु महाप्रज्ञा हानं कालिम्पोङ्ग बिज्याना छेरिनोर्बु
गुरु नापं ल्हासाया लागी प्रस्थान याना बिज्यात । ग्यांची
थ्यनेवं छेरिनोर्बु गुरु भिखाछेँ स्वया बिज्यात महाप्रज्ञा
याकःचा जक ल्हासा पाखे स्वया बिज्यात । ल्हासा थ्यंका
स्यासायाम्ह साहु जोगनारांनं वसपोलया मागु स्वागत-
सत्कार यासे केच्यां स्यार गुम्बाय् तय् यंकल ।

थन ल्वहंया गुफाय् घाय्मो सु लाया च्वना बिज्यागुलिं
भिक्षु महाप्रज्ञायात बातं कल । सँय् वैद्य क्यना स्वतं छं ला
मनःगुलिं थव रोगं कःगु खः । ला मनय्कं जिगु वासलं
थीमखु धका धाल ।

भिक्षु महाप्रज्ञां धया बिज्यात—'जिगु थव अनित्य
शरीरया निंतिं पर-प्राणीयात स्याना हःगु ला नय् मखु, बरु
सीसा थसि ।' थव खँ न्यना नेपाले इतुंवाहाया कुलमासिं
वैद्य तसकं प्रभावित जुल । थव वातया रोग लाय्केगु प्रयास
यासे वय्कः भिक्षु महाप्रज्ञाया चिकित्सक जुल । रोगया
चिकित्सा व ज्ञान-गुणया छलफल यायां निलाया भित्रे
रोगीया रोग लाल व वैद्यराजं नं गृहस्थ जीवन त्याग यात ।
वैद्यया वासलं रोगीयात थ्युथें भिक्षुया उपदेशं वैद्यराजया
नुगले थिल । वैद्यराजयात भिक्षु महाप्रज्ञां तःपाइयायाह्य
'फोरंखा रिम्पोछे' या थाय् यंका प्रव्रजित याना बिल ।

वैद्यराजया भ्रामणेर बलेया नां 'थिन्ले छुलथिम्' अर्थात्
भ्रामणेर कर्मशील खः । लिपा अर्कने कर्मशील भ्रामणेर
उपसम्पन्न भिक्षु चर्याय् दीक्षित जूबले आचार्य महाप्रज्ञाया
नां ककया 'प्रज्ञानन्द' धका नाम-परिवर्तन यात ।

भिक्षु महाप्रज्ञा ल्हासां ल्याहाँ वया कालिम्पोङ्गे
बिज्याना च्वंबले कुशीनगरया पूज्यपाद चन्द्रमणि महास्थविरं
अमृतानन्द भ्रामणेरयात कालिम्पोङ्गे छ्वया हया बिज्यात ।
थन भिक्षु महाप्रज्ञां तीव्रबुद्धिह्य अमृतानन्द भ्रामणेरयात
स्यने कने याना वर्मा देशे छ्वया बिज्यात । अमृतानन्द
वर्माय् अध्ययन याय् धुंका अनं लंकाय् वना उपसम्पन्न जुया
भिक्षु अमृतानन्दया नामं प्रख्यात जुया बिज्यात ।

भिक्षु महाप्रज्ञा व अमृतानन्द भ्रामणेर भोजपुरे
बिज्याना थेरवाद बौद्ध धर्मया प्रचार याना बिज्यात ।
थव हे बापते वसपोलपिन्त खला तक कैद याना साप दुःख
कष्ट बिया तल । उगु बखतेया उपासकपिं विमलज्योति,
प्रज्ञाधन व गजराज खः । थिपिं स्वह्य उपासकपिन्त नं
कुशीनगरे पूज्य श्री चन्द्रमणि महास्थविरं चूडार्कर्म याना
बिज्यागु खः । भिक्षु जुसैलिं विमलज्योतिया सुबोधानन्द,
प्रज्ञाधनया विवेकानन्द, गजराजया प्रज्ञारश्मि धका न्हूगु
नां च्वन ।

ईसवी १९३० स लेखक नं लंका वना भ्रामणेर जुया पालि
अध्ययन याना च्वनागु खः थबले जिह्य अबुजु भिक्षु धर्मालोक
नं पालि व्वंकेया निम्ति किजा त्रिरत्न व मोहनरत्न निम्ह
मचात ज्वना लंकाय् बिज्यात । लंकाय् व्वना हःपिं निह्य
मचात मध्ये मोहनरत्न छद्म भिक्षु महानाम जुल गुह्य थौंकन्हे
भगवान बुद्धया जन्मभूमि लुम्बिनीया प्रबन्धक जुया च्वना
बिज्यात । मेम्ह छद्म जक भिक्षु जुया पवित्रगु जीवन हनेगु
सौभाग्य मदुगुलिं गृहस्थ तुं जुया छँ ल्याहाँ बल । जि
लंकां ल्याहाँ वया किण्डोल विहारे खुला ति बिते याना
पूज्यपाद चन्द्रमणि महास्थविरया आदेशानुसार वर्मा वना उप-
सम्पन्न जुया । थन वर्मी भाषा व पालि साहित्यया अध्ययन
याना । थुंबले लाक्क द्वितीय विश्वयुद्ध शुरु जूगुलिं, युद्ध जुया

दीपक

श्री यादवलाल श्रेष्ठ 'भोमि'

वय्मते वय्मते मत-की छ जिथाय्, प्रेम छन्त जि याय मखु ।

थः प्रीतम दय्कं पर लीगु

भिगु धव शिष्टाचार मखु,

कोकिलया सः बांला धाय्वं

लित्तु लीगु ला धर्म मखु ।

वय्मते वय्मते मत-की छ जिथाय्, प्रेम छन्त जि याय मखु ।

ज्वःबखुंत थें जापिं फाय्गु

सभ्य धव जगया धर्म मखु,

वसन्त तोता ग्रीष्म ल्यः जुयां

भिगु धव प्रतिभा धाइ मखु ।

वय्मते वय्मते मत-की छ जिथाय्, प्रेम छन्त जि याय मखु ।

—:•:—

च्वँत्तले प्यदँ तक जि व बुद्धघोष निहँ बर्माय् हे लाना च्वन ।

भदन्त शाक्यानन्दयात भिक्षु महाप्रज्ञाया शिष्य महादान
श्रामणेर भोजपुर वना पिपवाना व्वना हःगु खः । वसपोल
नं बर्मा बिज्याना पालि त्रिपिटकया अध्ययन याना बिज्यात ।
विश्वयुद्ध जुइ न्ह्यो हे वसपोल बर्मा ल्याहाँ बिज्याना
नेपाले बुटवल पाल्पा तानसेन पाखे च्वना धर्म-प्रचार याना
बिज्यात । थुगु प्रकारं क्रमशः भिक्षुपिं वृद्धि जुया नेपाले
स्थविरवाद बौद्ध धर्मया प्रचार जुजुं वल ।

भीथाय् नेपाले स्थविरवाद बुद्ध धर्म प्रचारया मूल-
हेतु-बीज धात्थें धाय् माल धासा भिक्षु महाप्रज्ञा हे खः ।
दुःखया खँ खः वसपोल थौंकन्हे थःगु कर्म-चक्रं याना
भिक्षु चर्या तोता गृहस्थ जीवन व्यतीत याना च्वन । तथापि
वसपोलया तन मन धन थ्वहे आदर्श बुद्ध धर्म प्रचारया
लागी उद्यत जुया च्वंगु दु । वसपोलया गुण बौद्ध उपासक
उपासिकापिसं गबलें लोमके फइमखु ।

प्रयास

श्री दमनराज तुलाधर

थौं नं जिं व मनूयात गौचरया टर्मिनल विल्डिगया व हे थासे उगु हे पहलं फेटुना च्वंगु खंबले जितः साहै हे आश्चर्य जुल । व सु ? छाय्, छु खँय् धन वयाः व हे थासे उगु हे पहलं च्वना च्वंवःगु धयागु सीकेगु थुइकेगु गुगु इच्छा जिगु मने दना वल उकियात जिं कत्यलां कत्यले मफुत । भंसारया सुब्बायात जिं बांलाक म्हस्यूगुलिं वयाके निगु प्यंगु प्रश्न यानाः जिं थुइका कया कि व मनूखं गौचरे वय्गु याना हःगु खुला न्हय्ला दय धुंकरुल । न्हापासा खांमालं कखायाः मोटरे च्वना वःपिं दकसिके • 'छि विराट् नगरे भाय् त्यनागु खः ला धका न्यं जुइगु । आ लाबला दत सुं गुम्हस्यां वयात नत्थाक हक्कुगुलिं ला छाय्खँ मस्यु सुं मनू वःगु वंगुया वास्ता मयासे सुथे ७॥१८ बजेतीनिसें वयाः व हे थासे व हे पहलं यत्तले च्वनिगु, मयल धायव दना वनिगु ।

जिगु उत्कण्ठाया चुपि भन भन जया वल । व सु ? छाय् ? छु खँय् ? इत्यादि प्रश्नत जुरुमुरु दना वल । जिगु छेन दुइ घंटा लिपा जक व्वइगु जुल धका धाःबले जिं 'हः ।' धया । गौचरे म्हस्यूपिं मनू लुइकेगु सांगाया संगु त्येसिकं अःपु धका ला धया च्वने माःगु खँ हे मखु ।

जि व मनूया न्ह्योनेसं दना च्वनागु ताउ हे मजाःनि, जिमि पासा छम्ह वयाः जिके न्यन—छि नं भाय् त्यनागु ला ?

“खः कलकत्ता तक वने त्यनागु ।”

“गुलि विस्तार जुइ ?”

“कलकत्ताया ला तःन्हु विस्तार जुइ मखु ।”

“अनं मेथाय् गनं भाय्गु नं विचाः दु ला कि ?”

“अनं विराट् नगर जुयाः लिहाँ वय् त्यना ।”

“विराट् नगरे गुलि विस्तार जुइ ले ?”

“अथे हे धाय् मफु ।”

लेखक

“छाय् ?”

“विराट् नगर धयागु थाय् हे गजवगु” जिं बराबर मिखा कुलामं व मनूयात स्वस्वं याना च्वना । विराट् नगर धयागु शब्द वया न्हाय्पने दुहाँ वनेव छगू न छगू प्रकारगु प्रतिक्रिया वया मने जूवं खनी ।

हा हू याना जिं जिमि पासायात तोफीका छ्वयाः हाकनं इहू थिहू जुजुं व मनूया न्ह्योनेसं दना च्वं वया । बट्टां चुरोट छपु लिक्का च्याका । निगः प्यंगः ध्यबा दइला धका छम्ह फोगिं वल, जि पचन्नि छगू वांछ्वया बिया । ‘चुरोट छसाः त्वने दइला’ धका मेम्ह फोगिं वल, जि बट्टा चाय्का चुरोट छपु वांछ्वया बिया । बराबर व मनू पाखे मिखा व्वव्वं नं याना च्वना । व मनू दनेत दनेत सनिगु, तर दने मफयाः हाकनं पूर्ववत् च्वनानतुं च्वन ।

दँदं दँदं तुति पीसे च्वना वःगु लंकेत छको इहू थिहू जुइ धका निपलाः छी मलाःनिबले व मनू जुरुमुरु दनाः जिथाय् वयाः न्यन—घडि दु ला, गुलि बजे जुल ?

घडि स्वयाः जि धया—नौ बजे जुयाः बीस मिनेट वन ।

व मनु २०।२२ ई ति दुम्ह । म्हधिकः ठीकचाम्ह । भचा गंसि । छाय् साधारण, सफा नेपाली पोशाक । लाकां धाःसा तसकं हे ज्योगु । सं ककीचा नाप व दारि ग्वाचं खोचा नाप संसर्ग मयाःगु तःन्हु हे दु थें च्वं । मिखां छगू घोर नैराश्यया भाव व्यक्त याना च्वन । आत्मनिर्भरता धयागु वयाके भ्या हे मडु थें च्वं । व मनूयाके जिगु तसकं हे सहानुभूति दया बल ।

“धात्थें छि विराट् नगरे भ्माय् त्यनागु खः ला ?” व मनुखं तुचुक फेतुनाः वया पचिनं तःगोगु आखलं ‘बि’ छगः च्वयाः न्यन ।

थःत थमनं चिनाः जि धया—जि विराट् नगरे वने नं फु मवने नं फु । कलकत्तायागु ज्या टायमे हे सिधःसा जि विराट् नगर जुयाः नेपाः लिहाँ वयगु विचाः याना च्वना ।

‘ए !’ धका व मनुखं थःगु मनचा छाती दिकल, वयागु उपस्थिति हे थुजोगु किसमया छगू दुःख, छगू नैराश्य हला च्वन कि जवं खवं च्वंपि मनुतयूत उकि प्रभावित याइ मखु धयागु ला संभव हे मडु । जिगु नुगः मक्किसे च्वना बल । खलिंट चुरोट बट्टा लिक्कया वया न्होने चायकाः ब्वया बिया । वं थरथर खाःगु न्हाति छपु चुरोट् लिकाल जि नं छपु लिक्कया । चुरोट च्याकाः निम्हस्या सुईं सुईं चुरोट् त्वना च्वना । जिगु चुरोट याकनं फुन । जि वयात क्कम्ह चिर परिचित पासायात थें लपु ज्वनाः थनाः—‘नु, चिया छगू कप त्वं वनेनु’ धका चिया पसले साला यना । चिया-पसल्यां जिपिं निम्हसितं छगू छगू गिलास चिया न्हो च्याके हल । खें छगः छगः नं मना हकि धका जि अर्डर बिया ।

व मनुखं चिया गिलासे फू फू खांपुइगु दिनाः कोथीक जिगु ख्वाले स्वयाः जिके न्यन—धात्थें छि विराट् नगर भ्माय्गु खः ला ?

थःत ची फक्क चिनाः सहज भावं जि धया—वनिगु हे धकाः भाःपा दिसँ रे ।

“मखु धया दिसँ रे धात्थें विराट् नगर भ्माय् त्यनागु खः लाकि मखु ?”

जि भच्चा सुमुक च्वना च्वना । भच्चा लंकाः जि न्यना —माने जुया दिसँ जि विराट् नगरे वना, जि छिगु छुं सेवा याय् फु ला ?

व मनु सुमुहनं न्हिल । तर वयागु ख्वालं नैराश्य पिज्वया च्वन ।

“विराट् नगरे छिगु स्वीतं छुं बुखँ कने माःगु दु ला ?”

व मनुखं छ्येँ फितिफिति संकल ।

“स्वीतं चिट्टी थ्यंका बी माःगु दु ला ?”

“अनं छुं हया बी माःगु दु ला ?”

“अन छुं यंका बी माःगु दु ला ?”

“अन छि वने न्ह्याः ला ?”

हरेक प्रश्ने वं छ्येँ थजोगु नक्सां फितिफिति संकल कि वयागु निषेधात्मक जवाफे वया छुं शंका मडु ।

“अनं सुयातं व्वना हय माःगु दु ला ?”

फेतुनाः भसुकाः तल, अले वं ‘शा’ धका पचिनं क्रियाः धाल—छि वयात व्वना हय फइ मखु ।

जिगु व मनूया विश्वासपात्र ज्वीगु इच्छा तस्सकं हे बल्लाना बल, जि वयागु ब्वहले ल्हाः दिकाः धया—थ्व मनुखं थ्व ज्या याय् हे फइ मखु धकाः गबलेसं विचाः याना दीमते । खय् भाषे छगू उखान दु । ‘नपत्याएको खोलाले बगाउँछ ।’ खय्त ला छि जितः ‘व’ धयाम्ह सु धका हे मकंनि । अयसां छि गय् सिल कि व जिमि थःथिति इष्ट मित्र मध्ये छद्म खय् हे फइ मखु धका । भाजु, खँ धयागु मने जक गुमसे याना तल धाय्व मने तसकं हे अशान्ति जुइ फु । सुयातं व खँ कना बिल धाय्व मनया बोभ गक्क हे याउँया वनेफु ।

जिगु म्हुतु मदीतले वं जिगु ख्वाः मिखा हे फुति मयासे स्वया च्वन । जि खँ दियव वं भसुकाः तयाः छ्येँ कछुकल, टेबिले वाःगु छफुति च्याया मसि यानाः चुरोट च्याकाः वांछ्वया तःगु सलाइया कलमं टेबिले ‘शान्ता’ धका च्वयाः घोरे जुया च्वन । वयागु मने दना वया च्वंगु विभिन्न भावनातयूगु किचः वयागु ख्वाले स्पष्ट खने दु । जि सुमुक

[धर्मोदय]

चवना चवना ।

ताउ जायका: वं धाल—जिगु जिन्दगी बरबाद जुल ।
बट्टां चुरोट लिकया म्हतिं छपु छपु चुरोट च्याका ।

चुरोट बापुति वने धुंकेव वं धाल—छित: बाखं छपु
कने योला ?

जिगु मन तसकं भारा भारा भिगुलिं जिं जवाफ बी
मफुत, चुरोट जक खाँयू खाँयू साला चवना । मिखां सहा-
नुभूतिया भाव पिज्वेकेगु कोशिश ला याना, तर गुलि तक
सफल जुल जिं मस्यू ।

“कन्हु जिमि व्वां कालेजे वनेगु टायम भचा मज्जुनि
धका कोठाय इहू थिहू जुया चवनाह्म जित: ‘थ्व चिट्ठी
छपौ थौं ख्वपे थ्यंका व्यु’ धका धाल । जिं चिट्ठी कया ।
इलं न्ह्यो हे रानीपुखू सिथे दना: म्हस्यूपिं सुं ख्वपे वनिपिं
दु ला धका माला चवना । शान्तां वया: जिके ‘भ्नाय् मत्यो
नि ला’ धका न्यन । जित: ख्वपे वनिम्ह मनु माले मानि
धयागु लोमना: जिं शान्ता नाप नाप कालेजे वना ।

शान्ता नं फष्टइयरया विद्यार्थीं जि आर्टस् क्लासया व
साइन्स-क्लासया । लँ जोक्कि जिमि खँ ल्हाल्हां वना, लँ वंगु
हे मचा:, व फिजिक्स-क्लासे दुहाँ वन, जि संस्कृत क्लासे ।

कन्हे खुनु नं जा नय भचा न्ह्यथ्याकं हे सिधल । बुलुं
बुलुं लं फिना चवना नं लं फी सिध:बले ९॥ बजे तिनि
जुल । धिकीं धिकीं वँव यायू का धका मती तया: कालेज
पाखे खया वना । रानीपुखू कुने थ्यंबले भचा दने मा:से
वल । भतिचा इवातां दना चवनाबले शान्ता थ्यंक: वल ।
हाकनं मिहग: खुनु थै हे नाप नाप कालेज वना । लँ जोक्कि
खँ ल्हाल्हां वना । थ: थ:गु क्लासे दुहाँ वना ।

उखुनु बहनी इले न्ह्यो मवल । गुबलें मत-मित स्याना:
मिखा कसिक तिना, गुबलें मत च्याका: म्हाइपुसे च्वंगु
किताब व्वनां चवना, न्ह्यो व हे मव: । गुबलें शान्तायागु
ख्वापा:चा लुचुक खने दयूक: वइगु, गुबलें शान्ताया स:
न्हायपने थ्वया च्वनिगु । जिं मति मति प्रतिज्ञा याना कन्हे
ला न्हापालाक हे क्लासे थ्यंक: वने ।

प्रयास]

कन्हे खुनु नं कालेज वनाबले रानीपुखूया उगु कुने
थ्यंबले पला: न्ह्यो मचिल, जि दना चवना । शान्ता थ्यंक:
वल । अले मिहग: मिहग: खुनु थै म्वा मडुगु खँ ल्हाल्हां लँ
वंगु हे मचायूक कालेजे थ्यंक: वना ।

इंग्लीस क्लासे साइन्स आर्टस् निगू क्लासयापिं नं
कूगू क्लासे मिले जू वइगु, मिस्तयूत जक न्ह्योने लाक प्रोफे-
सरया जवे पत्ती च्वंगु भोले च्वनेगु व्यवस्था याना त:गु,
न्हापा न्हापा सा साइन्सयापिं मनुत वयां च्वनि वनां च्वनि
जित: छुं वास्ता मडु, आ: इंग्लीस क्लास गुबले वइ धका
मती लुइका च्वनेगु, इंग्लीस क्लासया घंटा थाइथे च्वनेव नुग:
भचा भार भार मिना वइगु, थात धायव क्लासया लुखायू
जक मिखा व्वया च्वनेगु, शान्ता द्वाहाँ वया: थ:गु थासे
च्वनेव मती भचा शान्ति जुइगु, प्रोफेसरं लेक्चर या:गु
न्हायपने हे द्वाहाँ वनिगु मखु, शान्ता पाखे जक खया
च्वनेगु, शान्तां जि पाखे मिखा व्वयूव काचाक प्रोफेसर
पाखे ख: वनेगु ।”

व मनुखं बराबर न्हापा थै च्यायागु मसि याना: सला-
इया कलमं टेबिले शान्ता धका च्वच्वं हुहुं याना: जित: थुलि
खँ कना: उलिंचिया बाखं थुलिं धका: दना वने त्यन । जिं
वयात लिपना: धया—“बाखं ला शुरु हे जक तिनि जुल,
गयू उलिंचिया बाखं थुलिं धयागु ।” व मनुखं जिगु ख्वाले
त्वलहँ स्वत, अले छक: तस्सतं भसुका: तया: हाकनं मेचे तुं
फेत्तुत । जिं घडि खया, आधा घंटाति अप्पो टाइम बाकि
मन्त, जिगु मन साप हे हथायू पथायू चाल, आपा: कुत्तु
कुला: खँ न्यन धायूव वया खँ पा: नं दिना वनि ला धका:
ग्यासैं वया: मेगु छुं यायगु मती मखना: चुरोट बत्ता लिकया:
हानं चुरोट छपु छपु इना: त्वना ।

भचा जायूव वं हाकनं छक: भसुका: तया: जिके न्यन—
जिगु थ्व बाखं न्यना: छित: छु फाइदा जुइ ? थुकिया लिस:
जिके छुं नं मडु ।

हाकनं भचा जायूव वं धाधां वन—“अथे हे रानी-
पुखूया सिथे इले हे लाक वया: पिया चवना, शान्ता वयूव

शान्ता नाप नापं दुइमदु सुइमदु खँ ल्हाल्हां कालेजे वनेगु, छगू प्रकारया थिति हे बसे जुया वन । क्नु शान्ता कालेजे मवल, जि पिया हे तुं च्वना, आः भचा जाय्व ला वइ, आः भचा जाय्व ला वइ धाधां ध्वांक बाह्र बजे जुल, शान्ता व हे मवः, जि नं लिबाय् हे धुंकल छवीत कालेजे वनेगु धका छेँ हे तुं लिहाँ वना ।

कन्हेखुनु शान्ता नाप लाःबले जि न्यना—भिहगः छि छाय् कालेजे मवयागु ? शान्तां मुसुक न्हिलाः जवाव बिल— “अँ भिहगः छेँ छगू ज्या दयाः वय् मफुत, इंग्लीस क्लासे भिहगः वार्डस्वर्थयागु सलिटरी रीपरयागु निगू स्टाञ्जाया व्याख्या बाकि दनिगु कचाय्कल ज्वी, छि नोट् कया तथागु दु लाकि मदु ?” जि धया—“छि वइ नापं वने धका प्यु प्युं बाह्र बजे जुल, लिबाक क्लासे वने मास्ति मवयाः जि नं छेँ तुं वना छ्वया ।” शान्तां धाल—“छि ला गजवमह हे मनू खनी ।” जि छुं नं जवाव मबिया । सदां थें चोपो मदुगु खँ ल्हाल्हां कालेज पाखे स्वया वना ।

“थुगु हे प्रकारं लां लां फुना वन” धका वं भसुका तथाः धाधां वन—“शनैश्चरवार, नखः चखः जुयाः कालेज वन्द जुल धाय्व साप हे म्हाइपुसे च्वना वइगु, शान्ताया छेँ छुं ज्या दयाः हाकनं क्को निको कालेजे मवइबले जिगु पलाः कालेज पाखे न्ह्याना हे मवनेव क्नु जि शान्तायात धया—“छि कालेज मवे खुनु न्ह्यथुखुनु हे जितः कालेज वय् मखु धका खबर व्यूसा ज्यू ।” शान्तां मंजूर यात, अले व कालेज वइखुनु वनेगु, मवइखुनु मवनेगु, छुं अकस्मात् ज्या दयाः व मवल धाय्व जि नं लिहाँ वना छ्वय्गु । थुगु प्रकारं हानं मेगु निला प्यला फुन ।”

थं थाय् लाक व भचा दित, जि वयागु मिखा क्ले याना घडि स्वयाबले घडिया सुइ ला घुसुहुं न्ह्यानाः १५ मिनेट ति अप्पो बाकि मन्त धका सूचना व्यूगु खन । जिगु मन साप हे इथाय् पथाय् चाल । वं ल्हाः व्वयाः “बिया दिसँ चुरोट छपु” धका धाल । जि काचाक बत्ता लिक्कयाः वयात चुरोट छपु बियाः बत्ता तिना बिया । अले वं थःगु

ख्वाले च्वंगु स्वाभाविक दुःखमय भावनायात हुइगु कोशीश यानाः वास्याहाँ न्हिलाः “छि भपे मखु ला” धका जिके न्यन । जि लिसले छ्येँ जक फिति फिति संका ।

खसाः प्यसाः चुरोट न्याक न्याक सालाः अले वं क्को भसुकाः तथाः “उखुनु जिमि अबुं जितः ख्वपे थ्यकेगु चिट्टी बिया मख्वःगु जूसा थ्व फुक घटना जुइगु हे मखुगु खः इला ?” धका जिके न्यन । जितः धाःसा वयाके च्वंगु खँ जक याकन पिकाय् मास्ति वयाः सवाल जवाफ याय् मास्ति मवःगुलि जि संक च्वना । अले वं धाधां वन—

“क्नु हाकनं शान्ता जितः सूचना हे मबिसे कालेज मवल । कन्हेखुनु नं मवल, कंसखुनु नं मवल । जि न्हिया न्हित्थं कालेज वनेगु, न्हिया न्हित्थं लिहाँ नं तुं वय्गु । प्यन्हु खुन्हु नं यंकं शान्ता कालेज मवल, जिगु मने अनंक प्रकारया तर्क वितर्क दना वल । उखे थुखे बुझे याना स्वयाबले शहरे तःखामछि छेँ हे नीक्नुहुया ज्वर वया च्वन धका थुया वल, जितः निश्चय जुल शान्तायात नं व हे ज्वरं थिल ज्वी । अले तिनि जितः लुमना वल कि जि उलिमछि शान्तानाप संगत याना नं वयागु छेँ गन, वया छेँ सुसु दु, वया अबुया नां छु इत्यादि थ्व व्यावहारिक सवाल यानागु हे मदुनि । जि थः थमं धिकार याना ।

व सदानं भोटाहिटिं काहाँ वइगु जूगुलि जि अस्पताल कौंको नयासडक जुकाः छेँ लिहाँ वनेगु तोताः भोटाहिटि पाखे जवं खवं इयाले पसले मिखा व्वव्वं थाहाँ वयाः असंया दुवाते दना बले छखेँ महाबूया गलि, मेखेँ बालकुमारी, हाकनं मेखेँ न्हाय्कंतला, हाकनं मेखेँ त्यौद आदि त्वाःत भोभोलाक दना च्वंगु खन । जि तोले जुयाः दुवाते गबय्त् मछि दना च्वना मस्यु, कालेजया पासा क्मह वयाः व्वहले ल्हाः दिकाः न्यन—थौं कन्हे छाय् मिष्टर कालेजे मवयागु ? जि खाखा मखातुगु सलं ‘छे छगू ज्या दया.....’ धका धयाः व नापं तुं भोटाहिटिं काहाँ वया छे वना छ्वया ।

छेँ थ्यन, नुगलं जिके न्यन—हाकनं वयात नाप लाय् दइ तिनिना, फइतिति ला ? जिगु चेतनाया गुगुं अंगं नं

ध्व प्रश्नया जवाफ थ्यू हे धका बी मफुत । जि नसा नयूगु तोफिया वन, दंसा न्ह्यः मवः, दंसा चैन मडु ।

न्हि न्हि साबीक टाइमे वनाः रानीपुखू सिथे दंवनेगु, ई दतले थौं ला व हे वइ धका आश याना चवनेगु, ई मदय्व भोटाहिटिं थाहाँ वनाः गबलें गुगु लं गबलें गुगु लं वयागु छेँ त्वीके फइला धयागु आशां सायकाः सायकाः चाःह्यू ज्वीगु, तुति त्यानुल धाय्व छेँ लिहाँ वयूगु । थुगु प्रकारं लांलां बिते जुल ।

छन्हु बहनी कथाय् चवनाः भोक्रो जुया चवनाबले जिगु मती छगू विचार लुया वल जितः चा कातय् याय् साप हे थाकुल, कन्हे खुनु जि कालेजे वनाः कालेजया सम्बन्धित कारीन्दाया थाय् वनाः ‘कालेजया रजीष्टर छको स्वयाः जि गुगु मिती कालेजे भर्ना जू वयागु छको स्वया बिया दिसँ रे’ धका फच्छिं फक्क स्वाभाविक सलं जिं धया । व ज्याय् अलमल जुया चवन, वं रजीष्टर लिंकयाः ‘का छिं हे स्वया दिसँ’ धका जि पाखे ध्वाना बिल । जि रजीष्टर पुस्तु प्वीकाः मालाबले जि मती तुनागु खँ खन शान्ता ज्याथाया उखे पत्ती गल्ली च्वंम्ह फलाना सुब्बाया म्हाय् खनी, जि मनया नोटबुके वया अबुया नां व ब्लक नंबर तिपे याना कया । जि रजीष्टर बन्द यानाः ‘धन्यवाद मिस्तर छितः’ धका हथाय् पथासं आफीसं पिहाँ वया । थःगु क्लास पाखे स्व हे मखसे लिना इःम्ह खुँ बिस्युं वनि थें कालेजं पिहाँ वयाः मिखा फुति हे याय् मलावं व ब्लक नंबरगु छेँ कय् थ्यंकः वना ।”

वं छको मसुकाः तल । जि घडि स्वयाबले ५ मिनेट जक बाकि दनि । जिगु हवाइजहाज पाखे स्वयाबले कुलि-तय्सं धमाधम माल ताल हवाइजहाजे ल्हया यना च्वंगु खना । जिगु मन भं हथाय् पथाय् चाल । अले वं हानं धाल—“व छेँया ला इयाः धी फुक ग्वया तःगु, लुखाय् छजु तज्जुगु माताः ग्वया तःगु । जिगु मने आश्चर्य, क्रोध, भय, त्रास इत्यादि भावना पालंपाः दना वल ।

अनंनिसें जि न्हि न्हि छगू न छगू तोह तयाः व छेँया

लं याना जुया, न्हाबलेसं न्हापा धयार्थे इयाः म्ही फुक बन्दाबन्दी ज्वीक ग्वया तल, लुखा खलइ व हे माताः ग्वारातुला चवन ।

छन्हु ला लुखा नं चाया चवन, इयाः म्ही नं फुक चायाः मस्तमिस्त फुक कालाकुलु हाःगु सः नं व छेँ पिपवाना चवन । जि स्वाहाने स्वत्वाथः स्वत्वाथःया कृत्वाथः कृत्वाथः यानाः सुब्बासाहेब, सुब्बासाहेब धका धार्धां थाहां वना, छम्ह बाज्यो वंम्ह मिसां ‘ए’ फलानापिं स्वः म्हाःगु ज्वीका मखुला? इपिं ला गोला मच्छिं दय् धुंकल भोच्छिं हे विराट नगरे वंगु ।’ जिके छाय् धका न्यनेगु हे शक्ति मंत, अन हे तुचुक फेत्तुनाः ‘लः छको त्वनेगु बिया दिसँ रे’ धका पवनाः व हे ख्वाउंलःया बलं छेँ तक थ्यंकः वया । बाद्धिति उसाय् मन्त, अले छाय् मस्यु थन गौचरे वय् चवने याय्गु प्रेरणा जिके वल ।”

जि हवाइजहाज पाखे स्वयाबले विमान संचालकतय्सं पेसेजर लिष्ट स्वयाः यात्रीतय्गु नां कया च्वंगु खना, जि ब्वाँय् ब्वाँय् हवाइ जहाज पाखे स्वयाः वना । व मनू जिगु ल्यूल्यु वल । अले जि “कासा दिसँ आः, जि बाःछिं लच्छिं थ्यंकः व हे वय्, अले हाकनं छको म्ही नाप लानाः सल्हा याय्, छु याय् मालि, धन्दा कया दी मते, अं बरु छिगु नां छु थें?” धका जि हवाइजहाज पाखे स्वयाः वनां चवना वं ‘केशव छिं’ धका नमस्कार यात ।

जि हवाइजहाजं व मनू खने दतले स्वयाः मसुकाः तयाः कलकत्ता पाखे ब्वया वना ।

कलकत्ता थयन, जिगु ज्या याकन हे सिधल, ज्या दतले ला ज्याय् हे लगे जुया चवना, ज्या सिधय्व अले हाकनं व मनूयागु कहानी लुमना वल, अले विराटनगर छको व हे वने धका मती तयाः दना । कन्हेखुनु सुथय् न्हापां दनाः च्या त्वनाचवनाबले तार कपौ थ्यंकः वल, ब्वना स्वयां अबुजुं ज्या सिधय्वं विस्तार याना चवने मते छेँ हे वा धका धया हःगु जुया चवन । जि छु याय् छु याय् जुल, सुथवंछिं मती खँ त्वाकःबाकः यानाः कथाय् भोक्रो जुया चवना, जा नयाः छन्हो दनाः दना, अले भो छकू कयाः अबुजुयात तार

छव्या—‘गुम्ह मुख्य कारणी खः व विराट नगरे वना च्वंगु
जुया निंति जि विराट नगर वना, जूगु खँ अनं च्वया ह्यु ।’

अले व्यावसी कृगः कयाः श्यालदह स्वया वनाः जोग-
वनी या टिकट काटे याना । जोगवनी समये हे ध्यन,
डाक गाडी च्वनाः बहनी ६ बजेती विराट नगर थ्यंकः
वना ।

विराट नगरया कृगू होटले वनाः चा काटे याना ।
सुथेखुनु होटले च्या त्वं वःपिके न्यनाः फलाना सुब्बा साहेबया
देरा ला पत्ता लगे जुल, तर छु तोह तयाः वया थाय्
वनेगु जिं छुं निर्णय याय् मफुन । अले होटले ज्या जि मदय्क
लंफु थें च्वना च्वनेगु सिकं सुं म्हस्यूपिं मनूत नाप लानाः
सुब्बा साहेव नाप परिचय याःवनेगु मौका ल्वीला धयागु
कृगू फुसुलुगु आश ज्वनाः बजारे चाह्यु वना । विराट
नगरे गबले हे वय् मनंगु जुया निंति साप हे न्याइपु ताल,
छह्य निह्य म्हस्यूपिं मनूत नं नाप लात, तर सुब्बा साहेव
नाप लाः वनेगु मौका धाःसा लुया मवः ।

उखुनु शनीवार जुया च्वन खनी, शनीवार खुनु शनी-
श्वर हाटे बजार लगे जुइगु, ४।५ बजेती साप हे न्याइपुइ
धका थवीकाः ११ बजेती होटले लिहाँ वयाः जाजि नयाः
कृन्ह्यो घनाः ४।५ बजे गबले ज्वी धका घडि स्वया च्वना ।

घडिया सुइ चाः ह्युह्युं ४ बजे जुल ।

जि लं लिं फिनाः शनीश्चर हाटे वना । मनूत धात्थें
यक हे जम्मा जुया च्वन, गुलि न्याःवःपि, गुलि म्यूवःपि,
गुलि अर्थें तमाशा जक स्वःवःपि जिं कृह्य म्हस्यूपिं मनूयाके
न्यनाः सुब्बा साहेव लुइका कया । सुब्बासाहेव संत्रासि मू
याना च्वन, जि नं संत्रासि निगः स्वंगः न्याय् धका १ तका
बंगु नोट् छपाः खलित् लिकयाः संत्रासि बंजायाथाय् वनाः
सुब्बा साहेवयाके न्यना—संत्रासि छु भाः जुया च्वन थें ?

सुब्बा साहेवं जिगु खाः कथीक स्वयाः अय् भाजु,
द्वितः ला म्हस्यु थें च्वं, द्वि फलानाया काय् मखु ला धका
जिमि बाःया नां काल । जि खः धका धया, जिगु म्ह साप
हे सिचुया वन । अले सुब्बा साहेवं काचा काचां न्यातका

दां वांछव्याः का स्वतकाया संत्रासि थ्व मनूयात बियाछ्व,
नितका दां लित इति धकाः पसलेयात धयाः नितका दां
लित कयाः नोकरम्हेसित व नितका व मेगु न्यातका दां
बियाः ‘को न्या-नि दःसा न्या-नि नं न्याना हिं, मखुसा
ला खें भि-भिगु तरकारी छु छु दु स्वयाः न्यानाः व्वां देराय्
लिहाँ वा’ धकाः धयाः जितः पाचिनाः हाटं लित व्वना हल ।

“द्वि ला जिमि मचाबलेयाम्ह पासाया काय् खनी का,
मचा मचाबले खंगु म्ह सीके हे मफुन, विराट नगरे क्वाय्
भायागु ?”

जि लिसः बिया—ज्या कृगू ज्वनाः कलकत्ताय् वयागु
ज्या याकन हे सिधल नेपाले चिकु धाःसा मतंनि, उकिं
चिकुला कृले याय् थें यानाः उद्योगया केन्द्र विराट नगर
धयागु गय्चवं कृको स्वे धका नं थन वयागु ।

“गन च्वना दिया ले ?”

“बजार अडायाथाय् च्वंगु होटले ।”

अले नेपाःयागु कलकत्तायागु समाचार न्यन्यं जिगु
होटल पाखेर व्वना यन, होटलवालायात ‘स्वय् थ्व भाजु-
यागु गुंता छु छु दु पित इति’ धका धयाः न्ह्योनेसं दना च्वंह्य
मनु छह्यसित का कुलि कृह्य माला इति’ धका ज्या वाना
छ्वया बिल, जि आताहाँ च्वना च्वना ।

जिगु गुन्ता नं पित हल, कुलिल नं थ्यंकः वल, कुलिल-
यात गुंता कृव्वीकाः व कुलिल व्वना हःम्ह मनूयात का थ्व
गुंता जिगु देराय् यंका व्यु धकाः कुलिल लिकाः छ्वया बिल,
अले होटलवालायाके ‘का थ्व भाजुयागु गुलि ध्यबा बी
माल’ धका न्यनाः मात्र ध्यबा थमं हे पुला बिल, जि पुले
धकाः धयागु खँयात वास्ता हे मतः ।

लँय् सुब्बा साहेवया म्ह स्यूपिं मनूतय् नाप दियू खँ
न्हाल्हां वनाः देराय् थ्यंबले ७ बजे ती ज्वी धुंकल जितः
न्ह्यो न्ह्यो तयाः सुब्बा साहेवं थः बैठके यंकल, सुब्बा साहेवया
लाकां सः ताय्दय्ब नोकरम्ह कृह्य वयाः बैठक चाय्का बिल,
सुब्बा साहेवया लं-लिं त्वत्वं याना च्वंबले सुब्बेनी साहेव
बैठके वल, सुब्बेनी साहेवयाके जा बुतला धका न्यन ।

वै

श्री मोहननारायण श्रेष्ठ

विना सितारे सुनां मथीकं
गीत पिज्वइ मखु गबलें नं ।
अध्य हे थें तुं भीगु मनं नं
भावत ज्वइ मखु गबलें नं ।

तार चव्वीवं बीणाया सः
प्यांवइ थें तुं वेसूरे,
नुगः दुने भी घाः ज्वी वं नं
भावत ज्वयू यः बेताल्यू ।

तार चफुइसः सकस्यानं तर
स्वायूगु सुनानं सःगु मखु ।
उर्कि मखा ज्वी वियोगितयूत
मनूतस्यं थन- 'वै' धागु ॥

['नवीन-साहित्य-कयब' पार्षे आयोजित १०७८या विराट साहित्य संमेलने प्रथम पुरस्कार प्राप्त जूगु]

—:●:—

सुब्बेनी साहेवं छ्योँ क्कच्छुकाः छ्योँ फिति फिति संकाः
महा पडलं न्या भचा मबूनि धका धाल । 'अयसा चमेना
यायूगु भचा ज्वना वा रे' धका सुब्बा साहेवं धाल । सुब्बेनी
साहेवं 'शान्तां हैन' धका नाइसे च्वंगु सलं धाल । अले
भन नाइसे च्वंगु सलं 'वयकःयात पाळुगु ज्यूला कि मज्यू'
धका न्यन । सुब्बा साहेवं जिके न्य हे मन्यसे 'ज्यू ज्यू हकि'
धका धाल । अले सुब्बेनी साहेवयात जितः म्हसीके थें
थानाः 'थ्व भाजु म्हस्यू ला ? भी लालबहादुर साहुया कायू
का' धका धाल । जि जरुक दनाः नमस्कार याना । सुब्बेनी
साहेवं वास्याः न्हिलाः 'ये म्हस्यूपि हे खनी का' धका थयाः
जिके न्यन—छें फुकसितं म्हंफु ला ?

खान्हे सः वल, माने खान्हे चत्ति लाकां न्ह्यानाः
मिस्तयूसं पला छ्यूगु सः वल । जिगु मन भार भार मिना
वल । चत्ति लाकांया सः लवे थ्यन, लुखायाथायू थ्यनिन,
तिला तःगु चिकं बुया तःगु पाउडरया सुगन्ध जिगु न्हासे
थ्यन । ह्याउंसे च्वंगु चत्ति न्ह्याना तःगु पलाः छपलाः लुखा

खल्वी नं थ्यन बिजुलिबत्ति पवाक्क सित । 'छी छी' धका
सुब्बा साहेवं धाल । सुब्बेनी साहेवं 'थ्व मत धाःसा हिसिहे
मदु का' धका धाःगु व 'म्हालः' धका धाःगु कोमलगु सः नं
नापं लात । थयूक स्वयां झ्यालं दुहाँ वया च्वंगु तिमिलाया
कुकूचा जलं तःधिकःसे च्वंझ युवति छ्छ दना च्वंगु खना ।
युवति विस्तारं वनाः थमं ज्वना वयागु चीज वीजत थंकाः
टेबिले दिकाः कथां पिहाँ वनाः खयू भाषां नोकरयात सन्ता
लालटेन छ्छ्वाः याकन च्याका हति धका धाल युवति सु
शान्ता हे खः ला बा मेपिं हे धका सीकेगु इच्छा प्रबल
जुया वयूगु ला स्वाभाविक हे खः । ताउतकं मत महः, सुब्बा
साहेवं बराबर 'क्या फसाद' धका धया च्वनिगु, युवति
बराबर नोकरयात सःता च्वनिगु । नोकरं मत हयू मलाःनि
बिजुली बत्ति हाकनं प्वालाक्क च्यात । जिगु मिखा इतः
मितः कन, नेपाले स्वयाः विराट नगरया बिजुलिबत्ति
थीगुलि नं खयूफु, युवतिया अलौकिक सौन्दय नं ज्वीफु ।

(सिमधःनि)

वै]

[११३]

साहित्य-साधना : निःस्वार्थताया उपासना

श्री महाप्रज्ञा उपासक

निःस्वार्थताया परिभाषा ला बिया च्वने मफु, तर छगू उदाहरण जिगु न्होने न्हावलें दु ।

छमा सिमा, गुकी फल सच्छि-सत्या दँ लिपा सइ; छमा सिमा, गुकिया शाखा प्रशाखाय् सच्छि-सत्या दँ लिपा किचः दइ; गनं लँय् सुनानं पित, उकी थःगु परिश्रमया निफुति प्यफुति चःति हायेकल ।

साहित्य व संस्कृतिया उत्थान कार्ये परिश्रम यायेगु नं मंदिल मंदिल थथे हे खः । मंदिल मंदिल थ्व हे कारणं खः, सिमाय् मानव-श्रम तूसां व प्रकृतिया प्रतीक जुइ, साहित्य व संस्कृति मानवया प्रवृत्तिया प्रतीक जुइ । अले थ्व हे महती महत्ता याना सम्मानया दृष्टि भति स्वयेगु नं आः याना हल, गुगु न्हापा याना मतः ।

अँ, हार्दिक हर्षया खँ खः, थ्व च्वया च्वनागु मातृभाषाया साहित्य-सिमा नं न्हापा पित, वं थःगु समये थःत प्युगु मानव-समाजयात माःगु किचः नं बिल, अले वंगु छुं समये थुकियात न्हुत्तु न्हुया वा पात्तुपाला विनाश यायेगु कुतः यात नं थ्व थौं थःगु समये हानं म्वाना वयावं च्वन । सिमा स्यायेत हा ल्येँ थने माः, कच्चा पालां सी मखु । तर साहित्य-सिमाया हा अजागु, गुगु गबलें ल्येँ दना वनी मखु । अले छु आश्चर्य, नेपाल भाषा साहित्यया विनाश यायेगु कुप्रयासे वंगु समयया राजनैतिक सत्ताधारी वा देशया राज-नैतिक अधिकारीपिं असफल जुलं ! जितः लुमं, बांलाक हे लुमं, मसीतलें ल्वःमनी मखुगु कथं लुमं, अफु जिगु हिया सन्तान दत्तले थ्व ल्वःमंके नं मज्युथें च्वंक लुमं, छन्हु थ्व जिगु माँ-भाय् ल्हाके हे मखु, थ्व जिगु माँ-भासं च्वके हे मखु धका धाःगु दु, अले थ्व थःगु निषेधाज्ञा पालन याके-गुली बल व सत्ताया प्रयोग याःगु दु ।

उकिं जिं आः धाये मास्ते वया च्वन, 'माँ' छि धन्दा काये म्वाल । छि कायपिं शक्तिशाली जुया वये धुंकल, अले हानं थ्व शक्ति अफु अवि-वृद्धि जुया वइ, अले थ्व हे कारणं थुकिया विना-शार्थ प्रयत्न याःसा व प्रयत्न निष्फल जुइ !

'माँ, छंगु तीर्थ स्वरूप शरीरे, माँ-भाय्या आभरण अफुः धाल । थाय्थासे कवि, कहानीकार, नाटककार, निबन्धकार, आलोचकया रत्नं व आभरण हानं थिना वल । न्हून्हूगु रत्नया अवि-वृद्धि जुयावं वया च्वन । अनेक प्रकारया अनेक रूपया पत्रिकाया स्वाँमालां कखायेके हल । अले माँ-भाय्या प्रेमी, प्रार्थी छंगु न्होने च्वना स्तुति याना च्वन, आरति याना च्वन ।'

'माँ, छंगु निवास स्थान भयावह जंगल मखुत, मनोरम उद्यान जुयावं वना च्वन; माँ थन आः अन्धकारया निशा मंत, प्रकाश वया च्वन, हिंसक जन्तु मन्त, निपुणपिं व न्हूपिं मालित जक जुइ धुंकल—धात्येँ माँ, अफु सुं हिंसक जन्तु पिहाँ वःसा वयात धूय् याये फइ ! धात्येँ धात्येँ माँ, छं सेवक स्व, पुलापिं न्हूपिं ! जितः छन्द, मात्रा, अनुप्राशया ज्ञान बिया ऋणी याना तःम्ह 'हृदय' मण्डलया 'चित्त' स्वरूपम्ह चित्तधर 'हृदय' दनि, जि दनि ! मस्यु, वथेँ गुलि गुलि गुरु दनि, गुलि गुलि शिष्य दनि !'

साहित्यया व सिमा, गुगु न्हापा पिना तःगु हानं खने दयावं वया च्वन, साहित्यया व सिमा गुगु आः आः हे तिनि प्युगु खः, साहित्यया व सिमा गुगु कन्हे बुया वइ तिनि—नेपाःमितये निःस्वार्थ देश प्रेमया चिं खः, समताया चिं खः ! साहित्य-सिमाया प्वले, कच्चा-कच्चाय्, अफु हःया दुनेया नशा नशाय् निःस्वार्थ भावया रस-श्रोत अथे हे न्ह्याना च्वंगु दु, गथे शरीरे हिनुले दुने हि !

भूतकाल क्रियाय् 'त' व 'ल'

श्री सूर्यबहादुर 'पिवाः'

छगू भाषा उच्चकोटियागु उबलय् जुइ, जब उगु भाषाय् च्वयेगुलिइ छगू पहः वइ । च्वयेगु भाषाय् विभिन्नता दये मजिउ । गन तक च्वयेगु भाषाय् शब्दया रूप निरूपण मजुया च्वनि अन तक व भाषा धाथ्यन धाये मजिउ । उकिं गुगुं छगू भाषा च्वयेगुलिइ उत्थान कालय् अनेकता दया च्वनि । थौं नेपाल भाषा यःमहस्यां यत्थे च्वयेगु याना च्वंगुलि थव हे धाया च्वंगु दः कि थुगु भाषाया पुनरुत्थान थौं कन्हय् तिनि जुया च्वन । ख नं खः, पुलां साहित्य दःगु पुलांगु भाषा खःसां नेपाल भाषाय् च्वयेगु जुउवःगु ने० सं० १०२९-३५-४० सालं थुखे हे तिनि धाःसां जिउनि । ई-व्यः मजुउनि धका यःमहस्या यत्थे च्वयेगु जिइका तयेगु बांलाः मजुउ । अनुसन्धानपूर्णगु प्रमाण न्ह्यःनय् तये हयेकं थःगु जिद्दीइ जक च्वनेगु अलय् थः यत्थे च्वयावं यंकेगु सुं वैयाकरणयात त्वःमजुउ । उकिं खः थें च्वेगु खँय् शीर्षस्थ च्वभि भाजुपिसं थःगु च्वयेगु शब्द रूपय् परिवर्तन हयेगु याना यंकल धाःसा नेपाल भाषाय् जक नं ननानं छगू पहः च्वयेगुलिइ मवइ गथे धाये ? 'जि आखः च्वे' धका च्वया च्वंपिसं 'जि आखः च्वये' धका च्वया हये माः । छाय धालसा वयकःपिनि न्ह्यःनय् थव ग्यसु लाःगु प्रमाण दः— क्रियाया अन्तय् 'ये' कार फुकंगुलिइ दः, छगः आखःगु क्रिया नेपाल भाषाय् मरु, गथेकि छगः आखःगु संज्ञा शब्द तःगुदः । उलि जक नं मखु 'च्वये' क्रिया 'नये' क्रियार्थे हे खः । अलय् 'च्वये' मच्वसे 'च्वय' अथवा 'च्वय्' च्वयेगु ठीक जुउ धायेत नं 'च्वये' क्रियाया अन्तय् च्वंगु 'ये' मा-आखः खः, बाआखः मखु । भ्नीगु भाषाय् क्रियाय् पाखे माआखः साला उच्चारण यायेगु लिपातय् जुउवःगु खः, गथे संज्ञाय् आखः लोप जुउ वया बिउगु लिपातय् जक हे खः । उकिं च्वइ, नइ, जुउ, जिउ इत्यादिस 'इ' उ' साला उच्चारण

जुउवं थें 'च्वये, काये' स नं 'ये' साला उच्चारण जुउ वंगु खः । उकिं 'च्वये' हे च्वयेमाः, 'च्वय' नं मजिउ, 'च्वय्' नं मजिउ, 'च्वे' नं मजिउ—धायागु जिगु धारणा खः । थये हे 'च्वये' क्रियाया भूतकाल निगु रूप दः—च्वत व च्वल । थुगु रूप नं अर्थया वास्ता हे मयासे लाःमहस्या लात्थे च्वयेगु जुया च्वंगु दः । 'च्वये' (आखः च्वये Write या अर्थय् नं) या भूतकाल गुमहस्यां 'च्वत' च्वया च्वंगु खने दः, गुमहस्यां हानं 'च्वल' च्वया च्वंगु खने दः । थव बहुत बांमलाः जक मखु, थुगु रूपं च्वयेगु याना च्वनेगु जि हे मजिउ । व्वमिभाजुपिसं अर्थया अनर्थ याना अर्थ छ्याः वनेफः । फुकं शब्द मध्ये क्रियागु शब्द ज्यानदारगु व प्रधानता काया च्वंगु जुइ । उकिं गुगुं भाषाय् नं कमसेकम क्रियाया रूपय् नाना रूप दया च्वने मजिउ । उकिं गुगु अर्थय् 'च्वत' जुइ, गुगु अर्थय् 'च्वल' भूतकालया रूप जुइ, व हे क्यनेगु ल्याखं थुगु च्वयाखँ च्वयेगु कुतःयानागु खः ।

'च्वये'या प्यंगू अर्थ दः भूतकाल प्रेरणार्थक

(क) च्वये=छिटो जुये	च्वल	च्वयेके
(ख) च्वये=सफा याये	च्वल	च्वयेके
(ग) च्वये=आखः च्वये	च्वत	च्वके
(घ) च्वये=न्यकुलि च्वये	च्वत	च्वके

अन्तय् 'ये' कार जक दःगु क्रियाया ('ये'या न्ह्यःनय अकारगु दये, खये, फये, नये, तये, थये इत्यादि क्रियात तोता) भूतकालया रूपय् अन्तय् गनं 'त' वइ, गनं 'ल' वइ, व सिइकेगु अःपुगु व वैज्ञानिकगु लँपु प्रेरणार्थक क्रिया (Causative Verb) दयेका खयेगु खः । भूतपूर्व क्रिया दयेका खयेगुलिं नं जिइगु खः, तर 'ये' कारया न्ह्यः 'व' कार जुइ बलय् 'नाः' मवसे 'याः' हे जक जुउ वना च्वन, गथे कि घालय् वासः फवया वा । कयगू बाताय् फवयाः

वा । वं घाल्य् वासः पवत । वं बाताय् कयगू पवल । प्रेरणार्थक 'पवके' व 'पवयेके' । कापः खुयाः न्हि । कापः खुना न्हि । लं चायाः न्हि । लं चानाः न्हि । इत्यादि जुइ । यदि 'ये' कारया न्ह्यःनय् 'आ, व' कार दःसा, अल्य् थुकिया दथुइ प्रेरणार्थक क्रिया जुउवइ बलय् 'ये' चं वःसा उगु क्रियाया भूतकाल्य् 'ल' व प्रेरणार्थक क्रियाय् 'ये' चं मवःसा 'त' वइ । उकिं काये (ग्रहण याये अर्थय्) या भूतकाल 'काल' जुइ; छाया धाःसा थुकिया प्रेरणार्थक क्रिया 'कायेके' खः । तर काये (बिचय् लाये अर्थय्) या भूतकाल 'कात' जुइ, छायाधाःसा थुगु पत्तिया प्रेरणार्थक रूप 'काके' जक खः । थये हे च्वये (आखः च्वये अर्थय्) या भूत 'च्वत' खः; छायाकि प्रेरणार्थक रूप 'च्वके' खः । च्वये (छिटो जुये अर्थय्) या भूत रूप 'च्वल' खः; छायाकि प्रेरणार्थक रूप 'च्वयेके' खः । थये हे 'ये' कारया न्ह्यःनय् 'इ, उ' कार खःसा अल्य् प्रेरणार्थक रूपय् थुकिस दथुइ 'इ' चं वःसा उकिया भूतकाल्य् 'ल' जुइ, मवःसा 'त' जुइ । उकिं बिये (लवल्हाये), बिये (अस्त जुये); खुये (मखंक काये), खुये (निकू थये) या भूतकाल छसिकथं बिल, बित, खुल, खुत, जुइ, छायाकि प्रेरणार्थक रूप 'बिइके, बिके, खुइके, खुके', खः । तर 'ये' कारया न्ह्यःनय् 'अ' कार दःसा 'दये, फये, खये' या भूतकाल 'दत, फत खत' जुइ, अल्य् प्रेरणार्थक रूप नं 'दयेके, फयेके, खयेके' जुइ । यदि थुपि नं सहायक क्रिया मजुसे प्रयोग जुल धाःसा थुमिगु प्रेरणार्थक रूप वहे जुया 'दल, फल, खल' जुइ । उकिं 'व लँय् दल, पवगिनं ल्हार्तं ध्यबा फल, जित निभालं खल' जुइ । तर 'व अन दत, वं ज्या याये फत, छं काय आः खुँ खत' जुइ । मेगु 'तये, थये' या *प्रेरणार्थक रूप 'तयेके' 'थयेके' जुउसां भूतकालयां अन्तय् 'ल' हे जक वइ । उकिं 'रामं बुँइ साः तल, मचां सयगुलिं (गुलिमहि) थल' जुइ ।

याद याना दिसँ, 'ये' कारया न्ह्यः 'य' कार वःसा उजोगु क्रियाया भूतकाल्य् 'ल' हे जक जुइ, दथुइ 'ये' कार

* 'नये' छगू क्रियाया प्रेरणार्थक 'नके' जुया च्वन ।

नं दहे दइ । उकिं 'पयये, ग्यये, त्यये, न्यये' या भूतकाल 'पयल, ग्यल, त्यल, न्यल' जुइ, अल्य् प्रेरणार्थकगु नं 'पययेके, ग्ययेके, त्ययेके, न्ययेके' जुइ ।

खास याना 'काये, किये, खुये, च्वये' आदि तालगु क्रियाया भूतकाल्य् 'त व ल' ला थें च्वयेगु जुउवःगुलि व जुया च्वंगुलि थुगु खँय् थुगु लेख च्वकःगु खः । अथे तुं मीगु भाषाय् खगू तालगु क्रियात दः—'काये, काले, काके, मपे, तोते, खिने' । 'ने' अन्तय् वइगु क्रियाया भूतकाल्य् नं न हे वइ, अल्य् प्रेरणार्थक क्रियाय् व 'न' अनुस्वारय् परिवर्तित जुउवनि । गथेकि 'वं जिगु ज्याय् खिन', ककर्यागु ज्या खिने सःथें थःगु ज्याय् नं खिके फयेके माः । अल्य् 'ले, के, ते' अन्तय् वइगु क्रियाया भूतकाल्य् 'ल' हे जक वइ, 'त' गनं हे मवः, मवः थें मवया हे नं च्वंगु दः । अथे हे 'पे' अन्तय् वइगु क्रियाया भूतकाल्य् नं 'ल' हे जक वः, 'त' मवः । (१) 'ले, (२) के, (३) पे, (४) ते' अन्तय् वइगु क्रियाया प्रेरणार्थक क्रिया नं थुकथं खः—(१) कायेके; (२) काके (आफैहे प्रेरणार्थकगु जुल, आफै प्रेरणार्थक मजुइ-गुलिइ 'बिये, छ्वये' इत्यादि क्रिया तथा प्रेरणार्थक दयेकेमाः, गथे 'हके' या 'हके बिये'), (३) भपिइके, (४) तोतके । उकिं 'ये' कारान्तगु क्रियाय् तोता 'त व ल' या समस्या मरु, 'ल' माःथाय् 'त' च्वं वना बिइ धायागु आशंका मरु । छायाकि जुया च्वंगु नं मरु ।

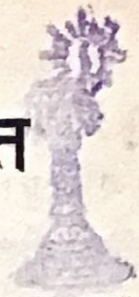
थुजोगु वैज्ञानिक प्रमाण दयेक नं 'वं आखः च्वल, पसत्यां कापः खुल' धका च्वयेगु मीगु नेपाल भाषाय् जुया च्वंगु दुखद खँ खः । आर्वलि शुद्धं च्वये च्वमि भाजुपिसं विचाः याना दिल धाःसा जि थुगु लेख च्वयाया सफलता खने । च्वयेगुलिइ शुद्धता दुब्बा वल धाःसा अशुद्धं ल्हाना च्वंपिसं नं 'त व ल' थासय् लाका तथा ल्हाना इइ जि ताया । च्वयेगु मीगु भाषाय् छुं काल तक तं वंगुलि थुगु गोलमाल मीगु भाषाय् दुहाँ वःगु खः । च्वयेगु भाषाय् नि शुद्धता व छताजिपहः दये हे माः । थुलि हे च्वसे 'त व ल' या खँय् थनसं दिये ।

विश्वविद्यालय-शिक्षा व नेपाली मिसात

श्री केदारनाथ न्यौपाने

चक्रपाटा

१०७०

आःतक नं छगू हे विश्वविद्यालय मदुसँ च्वने माःगुलिं मीगु देशे ग्वःह्म मिसातयसं विश्वविद्यालय-शिक्षा काल ज्वी धका विचाः याय्गु हे छगू अनुपयुक्त विषय थें च्वं वने फु । तर न्ह्याथे हे जूसां मी नेपालीतयसं विश्वविद्यालय-शिक्षा काल व उकी मिसात नं अपवाद मजू । वि० सं० १९७३-७४ पाखे भारते पटना विश्वविद्यालय चाःगु ताके मी देशे सर्वप्रथम कलेज त्रिचन्द्र कलेज चाल । उबले मी विद्यार्थीतय्गु परीक्षा कलकत्ता विश्वविद्यालये ज्वीगु खः । उबले मिजंतय्सं हे ब्वनेत यक बाधात वैबले मिसातय्सं ब्वने खनेगु ला मी नेपालीतय्गु लागी ह्मगसया खँ थें जुया च्वन ।

वि० सं० १९६० पाखे नेपाले थःगु हे एस० एल० सी० बोर्ड दत व क्रमसेक्रम एस० एल० सी० तकयात नेपाली विद्यार्थीतयसं विदेशी विश्वविद्यालयया भरे च्वने म्वाल । उबले थ्व त्रिचन्द्र कलेजया सम्बन्ध नं पटना विश्वविद्यालय नापं ज्वी धुंकल । मी एस० एल० सी० बोर्ड परीक्षा ब्यूह प्रथम मिसा शायद राणा-परिवारयाह्म हे खः, छायधासा' जनसाधारणया म्हायमचातय्त ब्वंकेगु शासकवर्गया इच्छा विरुद्ध जूगुलिं व मिसातय्त ब्वंकेगु छगू पाप थें खः धका अपो मनूतयसं विचाः याइगुलिं सुना नं थः म्हायमचातय्त ब्वंकेगु साहस मया । नेपाले हे च्वना व सरकारी सेवक जुया नं थः म्हायपिन्त ब्वंकेगु साधारण मनूत मध्ये शायद मास्टर ज्ञानप्रसाद शर्माया नां अग्रगण्य जू ।

थुकथं मिसातयत शिक्षाया लुखा भचा भचा चाल धाःसां ज्यू । अले २००३ साले श्री ३ महाराज पद्मशमशेर प्रधानमन्त्री जूबले शिक्षा न्ह्यज्याना

वल व नापनापं स्त्री शिक्षा नं भचा जूसां बढे जुल । उबले हे ये कन्या मन्दिर हाइ स्कूल (उबले प्राइ-मरी स्कूल) व शान्तिनिकुंज विद्यालय (सह-शिक्षालय) तथा उपत्यकापिने नं सहशिक्षालयत चाल । सरकारं नं थः न्ह्याय् तय्त पद्मकन्या विद्यालय चायकल ।

अले २००७ साल वल, शासन-यंत्रे परिवर्तन वल व शिक्षाय् नं यक प्रगति वल । स्कूल व कलेजया संख्या बढे जुजुं वंबले कन्या स्कूल व कलेज नं चाल । स्वर्गीय जुजु श्री ५ त्रिभुवनं कन्या मन्दिर हाइस्कूलया उद्घाटन याना बिज्यात व पद्मकन्या कलेज नं चाल । विभिन्न थासे कन्या स्कूल, सह-शिक्षालय स्कूल व कलेज चाल ।

थुकथं नेपाली मिसात उच्चशिक्षा पाखे न्ह्यज्यात । इमिसं थः देश व विदेशया कलेज व विश्वविद्यालये शिक्षा काल । विदेशे ब्वनेत इमित थःगु सरकार व विदेशी सरकार पाखें छात्रवृत्ति प्राप्त जुल । स्वदँनिसें न्यादँ न्हापाया जनगणना-रिपोर्ट कथं उच्चशिक्षा प्राप्त याःपिं मिसातय्गु संख्या ७१ जक दु । थ्व संख्या गुलि ठीक जू बांलाक धाय् थाकु । छता खँ, उच्च-शिक्षा धागु विश्वविद्यालय-शिक्षा खः वा मेगु हे खः धका व रिपोर्ट छुं मधा । निता खँ, थ्व संख्या आः ला यक हे पुलांगु ज्वी धुंकल । वंगु ३४ दँय् शिक्षित मिसातय्गु संख्या गुलि बढे जुल उलि गबलें हे बढे मजूनि । स्वता खँ, जनगणना काःबले फुक्कं शिक्षित महिलां नां च्वकल धका धाय फैमखु, छायधाःसा मीगु भौगोलिक स्थिति व यातायातया अभावं जनगणना धात्थें कठिन ज्या जूगु दु । थ्व फुक्कं खँ विचाः याय्बले आः

शिक्षित मिसातयूगु संख्या १५० वा उकिं अप्पो जुल धका धाय् फु ।

ध्व संख्या ठीक हे जूसा छगू न्ह्यसः ला भीगु न्होने हे दु—उच्च-शिक्षा धाःगु हे विश्वविद्यालय-शिक्षा खः ला ? बी०ए० व उकिं च्वेयागु क्वास दुगु विश्वविद्यालय दःसा एस०एल० सी० तक दुगु विश्व-विद्यालय नं ला दु । आः सुविधाया लागी उच्च-शिक्षा व विश्वविद्यालय-शिक्षा छगू हे माने यानाः व संख्या नं ठीक माने याय् ।

आःतक नं शिक्षित मिसातयूगु संख्या थुलि ह्य जूगुली यक कारण दु । ध्व हे कारणं याना स्त्री शिक्षाया प्रगति न्ह्यमज्या व आःतक व कारण द हे दनि । उमिगु निराकरण मजुल धाःसा आः नं स्त्रीशिक्षा न्ह्यज्याइ मखु ।

छगू कारण ला २००७ साल न्हापा जक दु— व खः क्रूर तथा शिक्षा विरोधी राणाशासन । मिजंतयूगु स्कूल चाय्के दुपित हे व सरकारं बाधा उपस्थित याः धाःसा मिसातयूगु स्कूलयात ला इमिसं यक बाधा बीगु हे जुल । कन्या-मन्दिर हाइ स्कूलया स्वीकृति काः वंभले उबलेया शिक्षा-सञ्चालक महोदयया धापू ध्व खः, “छिमिसं कन्या-स्कूल खोले याय्गु छाय् साहस याना ? सरकार-यात ध्व मयो व थुकियात सरकारं सहयोग याइमखु ।” थुगु हे कारणं सरकारं कन्या-स्कूलयात ग्वाहालि मब्यू व अनेकौं बाधा उपस्थित याः ।

निगूगु कारण, थुखे सरकारया ध्व नीति, उखे जनतां धाइगु, “मिसातयूत व्वंकां छु फाइदा ? मेपिनि छेँ वनीपिं, कमाय् याना नकीपिं मखु ।” स्त्री-शिक्षा भी परम्परायागु मखु व उकिं अनैतिक व पापपूर्ण धका विचाः याइपिं मनूत यक दैच्वन व आतकं नं दैच्वन । उकिं हे अपो मनूतयसं थः

म्याय्मचात स्कूले मङ्गः व २००७ साल न्हापाया राज-धानीया स्कूले नं ३०० खया अप्पो विद्यार्थीत मडु ।

स्वंगूगु कारण—शिक्षित मिसातयूगु वानी भचा स्यन । छुं समय स्कूले व्वने साथं मिसातयसं थःत बिलकुल मेह्य हे धका विचाः यात । इपिं छेँ या ज्या याय् मङ्गाः । भी स्कूले परिश्रमया महत्व धवीकेगु वातावरण मडुगुलिं भचा व्वने धुंकूपिं मिसातयसं ध्यवा निगःया चि न्याना ह्यत नं इमित मयः । जीवनया आधुनिक ढाँचां इमित आकर्षित यात । इपिं राष्ट्रिय चालचलन मसया वल व यूरोपीय चलन हे इमिगु प्रिय विषय जू वन । फलस्वरूप मांबौ व म्याय्पिनिगु बीचे ल्वापु थें जूवल । अले मांबौपिसं अःपुगु लँ धका म्याय्-पिन्त व्वंके हे मङ्गत ।

प्यंगूगु कारण, मां-बौपिसं म्याय्पिके अनु-शासनहीनता अनुभव यात । खतु अनुशासन धैगु शब्दं हे मां-बौपिन्त छगू व मिसातयूत मेगु हे मतलब ब्यू छाय्धासा पुलांगु व न्हूगु युगे थुकिया अर्थ छगू हे मजू । मिसातयूत पुलांगु चालचलन मयः व प्रेमविवाह धैगु चीज नं ग्वःन्हस्यागु प्रिय विषय जूवन । ध्व विषय न्हूगु मखुसां स्त्री-शिक्षा विरोधीतयसं ध्वैत छगू ज्याभःया रूपे प्रयोग यात । शिक्षित मिसा व प्यम्ह न्याम्ह मचात दुम्ह वया शिक्षकया विचे जूगु प्रेमविवाहया छगू निगू उदा-हरणं याना नं स्थिति स्यंकेत मदत बिल । बाल-विवाह, बेमेल विवाह आदि मभिगु चलनयात विरोध याःसां स्कूल वनिपिं मसातयूगु बीचे ज्वीगु प्रेमविवाहयात सुनानं समर्थन याय फैमखु । थजागु छगू निगू उदाहरण कया, विरोधीतयसं स्त्री-शिक्षाया हे विरोध याय फत ।

(क्रमशः)

—*:*:*—

धर्म

श्री हिरण्यलाल

धर्म धयागु हे कर्तव्य अर्थात् उचित कर्म खः । यदि सुनानं धर्मया नामं अनुचित कुकर्म यात धासा उकिया भोगी वहे जुये मालि । मखुसा धर्म मनपरि यायगु साधन जक जुइ । धर्मया मुख्य ध्येय सुकर्म यायगु खः । गुकि लोक-हितया नापनापं मोक्ष नं प्राप्त जुइ । थ्वहे ध्येय पूतिया लागी विभिन्न लँपु विभिन्न धर्मया नामं दया च्वंगु खः ।

संसारे वैदिक, बौद्ध, ईसाई व इस्लामी आदि अनेक धर्म दु । थुपि मध्ये थ्वहे धर्म दकसिबे तःधं धका आतक सुनानं धायफुगु खँ मखु, धाय फइ नं मखु । न्हागु धर्म नं थःथःगु विश्वासे निर्भर जुयाचवनि । थुकियात सुनानं हस्तक्षेप यायगु युक्तिसंगत मखु । धर्मया जन्मस्थान हृदय खः । अबलेनिसै आतकया चाल चलन व युग व्यवहारं भीत थ्वहे प्रतीत याका चवन ।

उखे पाश्चात्य देशे थः थःथःगु धर्म त्यया कायगुली छुं नातिकृति खने महु । भातह्न ईसाई जूसा कलाह्न बुद्ध मार्गी नं खनेदु । इमि धर्मो फरक दुसां नय त्वने व च्वनेगुली छुं फरक महु । खालि पागु थुलि हे कि भातह्न प्रार्थना यायत् चर्चे वंसा कलाह्न गुंबाय् वा बिहारे देके वनि । विधर्मी जुल धका समाजं बहिष्कार यायगु चलन महु । म्नीथायनं थःत मयल धासा धर्म परिवर्तन यायगु सकसितं अधिकार दयमाः । ह्याय् धासा थये जुल धाय्वं थःगु इच्छा व विश्वासयात त्येका च्वने मालि मखु ।

म्नीथाय् नेपाले शैव, वैष्णव, शाक्त, बौद्ध व मेमेगु नं आपालं धर्म दु तथापि मेमेगु देशे थें म्नीथाय् धार्मिक त्वापु जू धयागु महु । खः, धर्मपरिवर्तन याय् धासा महु । पशु-पती वंपि नारायण द्योया थाय् देके वनेगु ला छु खँ, स्वयं-म्भूइ वनिपि नं पशुपती वः व पशुपती वनिपि नं स्वयंभू

वना हे च्वं । धर्म मुक्तिया लागी खः । तर थ्वहे धर्मो नं नाना तरहया खँ पिकया त्वापु थयगु उचित मखु ।

थौं संसारे बौद्ध धर्म थुलि विशाल व व्यापक जुया प्रचार जुइ फुगु थुकी अन्धविश्वास व कट्टरपनायात स्थान मदया हे खः । बौद्ध धर्मया आदर्श थौंया थ्व वैज्ञानिक युगे नं उलि हे थीनि गुलि नीन्यासः दँ न्हापा थीगु खः ।

म्नीथाय् नेपाले मूर्ति पूजाया आपा हे चलन दु । मूर्ति पूजाया मतलब मूर्तियात केवल खां सिन्हः जाकि जक पुज्यायगु मखु कि सुयागु मूर्तियात थर्म पूजा याना, वयागु आदर्शयात ग्रहण यायगु खः । पूजा यायगु केवल पूजाया लागी हे जक जुल धासा व पूजा धात्थेंगु पूजा मखु । थुकि ला मूर्तिया दुरुपयोग हे जक जुल । न्हापां निसै चले जुया वःगु धका मिखा तिसिना न्हागुं खँ पालन यायगु समय आ मखय् धुंकल ।

गुगुं धर्मयात नं राजनीतिया दवाव दय मज्यू थये हे धर्मया नां कया राजनीतिया दाउपेच भित्तेगु नं ठीक मजू । हिन्दुस्थानया मुसमां जुजु औरङ्गजेबया इतिहासं व मेमेपि जुजुपिनिगु इतिहासं नं सी दु इमिसं थःगु राज्य काले धर्मया नामे गुलि अन्याय अत्याचार याना वन । थये हे धर्म प्रचार धार्धा देश हे नापं नुना छ्वःगु नं म्नीसं इतिहासे व्वना हे च्वना ।

थौंया थ्व जमाना बीसौं शताब्दिया विज्ञानया जमाना खः । न्हागु खँ नं थौंकन्हे भीत वैज्ञानिक तथ्यं पूर्ण जुल धासा हे जक म्नीगु न्हायपने द्वाहाँ वं । उकि धर्मो दया च्वंगु अन्ध विश्वास व ढोंगीपनायात तोता छ्वयमा । धर्म म्नीगु भिकेगु लागी खः न कि स्यंकेत । उकि म्नीसं धर्मया वास्तविकता थुइका जक धर्म याना यंके माः ।

—:❀:०:❀:—

सम्पादकीय

नेपाल प्राचीन कालनिसें छगू बौद्ध देश खः । आधुनिक बौद्ध धर्मया अधिष्ठाता गौतम बुद्ध जक मखु कि वसपोलसिकं न्हापा न्हापायापिं विपश्ची आदि आदिबुद्धपिं नं थव पुण्यभूमि नेपाले वास याना सत्वप्राणीया उद्धार याना बिज्याय् धुंकुगु खः । नेपाले न्हापांनिसें प्रचार जुया वया च्वंगु धर्म महायानी बुद्ध धर्म खः । लंका, वर्मा, थाइ-लैण्डयात तोता एसिया महादेशया आपालं भूखंड तिब्बत, सिक्किम, भूटान, चीन, जापान, कोरिया आदि देशे नं थव हे महायान बुद्ध धर्म चले जुया च्वन ।

महायानया शब्दगत अर्थ तःधंगु लँ व तःधंगु उद्देश्य खः, अथे हे हीनयानया शब्दगत अर्थ चीधंगु लँ वा चीधंगु उद्देश्य खः । बुद्ध धर्मे स्वंगु यान प्रधान माने याना तःगु खने दु—श्रावकयान प्रत्येक बुद्धयान व सम्यक्-सम्बुद्धयान । श्रावक-यानयात हीनयान व सम्यक्-सम्बुद्धयानयात महायान नामं छ्यला तल । श्रावकयाने स्वयं थःहे छम्हसें जक निर्वाण फल प्राप्त याय्गु कामना याइ व सम्यक्-सम्बुद्धयाने जन्म जन्मान्तरे दशपारमिता पुरे याना आत्म सुखया वास्ता मतसे समस्त सत्व-प्राणीया हित-सुख कामना यासे बुद्धत्व फल प्राप्त याय्गु स्वइ । बुद्ध धर्मया मू-त्वाथः श्रावकयान वा हीनयाने आधारित जुया च्वंगु दु छाया धासा सम्यक्-सम्बुद्धयान वा महायानयात माने याइ-पिसं नं श्रावकयानया विनय पालन मयासे मगा । हीनयान ग्रन्थया भाषा पालि खः, महायान ग्रन्थया भाषा संस्कृत व संस्कृत अनुवाद याना तःगु

तिब्बत, चीन व जापानया थःथःगु भाषा खः । धाथेंया खँ ला भगवान बुद्ध थव हीनयान व थव महायान धका प्रभेद याना बिज्यागु मद्दु । परन्तु बौद्ध आचार्यपिनि मतभेदं याना जक भग-वान बुद्धया पुनीत धर्म नं निचो दला बाया वन । थौं विश्वया ब्याक बौद्धतय्सं बुद्ध धर्मया थव भेद-भाव मदय्का छय् माल धका चाया वय् धुंकल । थुखे पाखे आपालं बौद्ध विद्वान्पिनि दृष्टि वना च्वंगु दु, वने नं माः । देहया जवगु वा देपागु गुगु अंग शिथिल जुया च्वन धासा व देह स्वस्थ धाय् फइ मखु व उकिं पूर्ण रूपं ज्या बी मखु । थव हे कारणं नेपाले जूगु चतुर्थ विश्व बौद्ध सम्मेलने व हाले थाइलैण्डे जूगु पञ्चम विश्व बौद्ध सम्मेलने नं हीनयान व महायान धर्मे सामञ्जस्य हय्माः धयागु प्रस्ताव पारित जुल ।

नेपाल भगवान बुद्धया जन्म-स्थल जूगुलि सकल बौद्धतय् लागी पवित्र पुण्यस्थल खः । उकिं नेपाली धाय्वं बुद्ध जन्म जूगु भूमियापिं जनता धका विश्वं भीत म्हसीका च्वन । बुद्ध धर्मया नातां हे चीन व जापानं भीगु नेपाललिसे दौत्य संबन्धया खापू खागु खः ।

न्ह्यागु अनित्य खःसां परिवर्तन निं नित्य खः । चान्हसिया अन्धकार व न्हिन्हसिया प्रकाश पालंपा हिला च्वनि अथे हे न्ह्यागु धर्मया नं उत्थान व पतन जुया हे च्वं । भीथाय् नेपाले बौद्धतय्के थःगु धर्मे श्रद्धा मद्दुगु मखु दु, तर दया नं व श्रद्धा ज्ञान व ध्यानया वः मकासे केवल पूजा क्रियाकांडे जक अबलम्बित जू वन । मद-मांसया प्रचार व

सफू परिचय

निबन्ध निपुचः—लेखक श्रीरत्नध्वज जोशी।
प्रकाशक धर्मोदय सभा, जुद्ध सडक, काठमाडौं,
नेपाल।

प्रस्तुत सफू प्रसिद्ध समालोचक व निबन्ध
लेखकया निगूगु निबन्धया पुचः खः। थुकी
भिनिपु स्यस्यल्लागु निबन्ध दु। भुजि, उपनाम,
ज्याबः, लाज्या, फेशन व वसः तोता मेगु भाषा
व साहित्य विषयक निबन्ध खः। लेखकया भाषा
गुलि सुचुपिचु व कातु, लक्ष्य निर्देशन गुलि स्याचु
अले चिन्तन व मननया गुलि ग्यसु दु धयागु छपु
छपु निबन्धे न्हाय्कने थें खने दु। स्कूल व कलेजे
वनिपिं विद्यार्थीतयूत जक मखु मेपिन्त नं थ्व
निबन्ध पुचलं यथेष्ट बौद्धिक नसा बी फु। आशा दु
थथे हे निबन्ध स्वपुचः, प्यपुचःगु नं याकनं स्वय् दइ।

थःछेँ—(कहानी संग्रह)—लेखक श्री माधव-
लाल कर्माचार्य। प्रकाशक धर्मोदय सभा, जुद्ध
सडक, कान्तिपुर, नेपाल।

थ्व संग्रहे जम्मा च्यापु कहानी संकलित जूगु
दु। व कहानी थ्व थ्व खः थःछेँ, इयरिंग, सी
हे जति मासेलि, उलिचिया बाखं, जगतसुन्दर
मल्ल नाप लाः बल, विलावती मैया सिसैलि,

जातिभेद तक नं धर्मे दुथ्या वन। वास्तवे बुद्ध धर्म
थुकिया विरोधे खः।

दँय्दँसं बेलायत अमेरिका आदि द्वलंढः क्यु
तापागु देशंनिसें बुद्धया पवित्र जन्मभूमी वया
बौद्ध दर्शन, सभ्यता, संस्कृतिया विषये छुं सय्का
सीका वने धका यात्रीत वइ परन्तु भीपिं थ्व हे
देशे च्वना नं भीसं भीगु धर्मया वैज्ञानिक रूपं
खोजीनीति याना अध्ययन, मनन व चिन्तन
याय् मफुनि, थुखे पाखे भी बांलाक ध्यान मवनि।

वंगु चतुर्थ विश्व बौद्ध सम्मेलनं नेपाली बौद्ध-

ब्राह्मणजुया पर्चा, मास्टर साहब।

माधवलालजु नेपाल भाषा साहित्यया छह
कवि, कहानीकार व समालोचक स्वत्तां खः।
वय्कलं छुकी छुकी लहा तया दिल उकी सफलता
प्राप्त याना दीगु दु धयागु वय्कःया प्रत्येक रचनां
धा, गुगु मध्ये थ्व कहानी संग्रह नं छगू खः।
जीवने घटित जूगु सुखद व दुःखद घटना मनो-
वैज्ञानिक रूपं चित्रित यायां, न्ह्यइपुगु व यइपुगु
ढंगं बाखं कना यंकेगु वय्कःया थःगु शैली खः।
बाखं बांला। सकसिनं स्वय् बह जू।

मस्तय् सफू—(निगूगु) च्वमि व पिकामि
श्री सूर्यबहादुर पिवाः, शान्ति निकुञ्ज विद्यालय,
भगवती वारी, काठमाडौं, नेपाल। मू० १६०

‘मस्तय् सफू’ सफूया नामं हे सी दु थ्व मचा-
तय् लागी च्वया तःगु सफू खः। थुकी चिकिचा
चिकिचा हाकःगु चिनाखं, च्वखं, खँल्हा-बल्हा,
जीवनी, का, बाखं, पौ, सामान्य ज्ञान आदि
विविध विषयया २५ गू पाठ समावेश जूगु दु।
पाठ पतिकं कठिन शब्दया अर्थ बिया तःगु दु।
नापं विषययात लोगु किपा नं दूगु जूसा साप ज्यूगु
खः। छपाइ बांला। सफू मचातय्त् व्वंके बहगु खः।

तय्के आपालं जागृति बल। थ्व सम्मेलने छु
हीनयानयापिं छु महायानयापिं निखलः नं बौद्धत
थवं थवे मिले जुया सम्मेलन सफल याना वचन,
गुकियात विश्वं नं श्यावासी बिया हे वन। थ्वयां
लिपा थपाले पश्चिम १ नं व्यापी बौद्ध सम्मेलन व
पोखराय् सीमान्त बौद्ध सम्मेलन जुल। थथे हे
बराबर बौद्ध सम्मेलन व बौद्ध शिक्षाया प्रचार
याय्गु भी सकल बौद्धपिनि कर्तव्य खः।

चिरं तिठ्ठु सद्धम्मो !

जुगु खँ

स्वयम्भू गुम्बाय् धर्म साकच्छा

समाचारे ज्ञात जुगु दु, वंगु सिद्धा थो अष्टमी खुनुनिसँ श्रीस्वयम्भूया न्हू दय्कुगु गुम्बाय् महायानी भिक्षुपिं समुच्चय जुया विश्व शान्ति जुइमा धयागु कामनां च्यान्हु तक धर्म साकच्छा, धर्म व्याख्या यात। थ्व लहास देशया भिक्षुत दक मुना 'मुलां छोबा' धर्म याइ थें यागु जुल।

लुम्बिनी हुलाक टेलिफोनया उद्घाटन

लुम्बिनी, २८ जनवरी। जिमि लुम्बिनीया सम्त्राददाताया पाखें प्राप्त समाचारे धया तःगु दु श्री ५ महाराजाधिराज पश्चिम नेपाल भ्रमणया सिलसिलाय् जनवरी २८ तारीख खुनु लुम्बिनी सवारी जुया लुम्बिनी हुलाक टेलिफोनया उद्घाटन याना विज्यात। लुम्बिनी निरीक्षणार्थ विज्याना च्वंछ भिक्षु महानामं जुजुयात थुँया मचा छह उपहार स्वरूप लःलहाना विज्यात।

थुगुसी जुजु लुम्बिनी विज्याया स्कूल भवन दय्केया लागि ६००० रुः व मासिक सहायताया लागि २०० सः दांया व्यवस्था व अस्पताल दय्केत ५०० सः दां नं बिया थका विज्यात। ल्याहाँ विज्याय् त्येका न्हापा सवारी जूबले पिना थका विज्यागु सिमाय् लः बिया विज्यात।

उपसम्पदा संस्कार

तसकं लिबाक वःगु छगू समाचार कथं सीदत कालिम्पोङ्ग धर्मोदय विहारे विज्याना च्वंछ श्रामणेर ज्ञानसागरया उपसम्पदा संस्कार भदन्त शासनश्री महास्थविरया उपाध्यायत्वे सारनाथे सम्पन्न जुल।

गुगु समारोहे सारनाथ तथा वाराणसीया २० हं मयाक भिक्षुपिं सम्मिलित दुगु खः।

सारनाथे न्हूगु संघाराम उद्घाटन

लंकाया दिल्ली स्थित उच्चायुक्त सर रिचार्ड अलु विहारें बौद्ध भिक्षुपिनि आवासया लागि न्हूगु संघारामया उद्घाटन याना दिल। ३५०००) खर्च तूगु थ्व संघारामया नां लंकाराम खः।

महाबोधि सोसाइटीया महामन्त्री श्री देवप्रिय बलि सिंह भाषणे धया दिल अनागारिक धर्मपालजु गबले भारते भागु खः उबले भारते २ लाख जक बौद्ध दुगु खः, थौंकन्हे भारते बौद्धतय्गु संख्या ६० लाख ध्यन।

थ्व समारोहया लिपा वर्मी राजदूतावासया प्रथम सचिवं ऊ हला आंगं महाबोधि कालेजे प्रदर्शनीया उद्घाटन याना दिल। थ्व समारोहे लंका, बर्मा, तिब्बत, नेपाल, लहाख, पाकिस्तान, लाओस, कम्बोदिया, स्वाम आदि देशया बौद्धतय्सं भाग काल।

बौद्ध विश्रामालय

श्रीलंकाया सांस्कृतिक मन्त्रालय पाखें न्हूदिल्ली रेलवे स्टेशनया सत्तिक बौद्ध-यात्रीतय् विश्रामालय दय्केत महाबोधि सभायात (७०००) तका प्रदान यागु दु। उक्त विश्रामालय निर्माणार्थ मागु जग्गा जक भारत सरकारं प्रदान यागु खः।

मेगु छगू समाचारे धया तःगु दु मद्रासे दय्किगु बौद्ध-अतिथि-आवासया लागि महाबोधि सभां (४०,०००) तका प्रदान यात।